

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI- SUUNNITELMA 2009 – 2011

Laadittu		17.4.2009
Hyväksytty		
	Sosiaalilautakunta	23.4.2009
	Kaupunginhallitus	25.5.2009
	Kaupunginvaltuusto	15.6.2009

<u>1. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN TAUSTAA .....</u>	<u>3</u>
<u>2. NYKYTILA JA TULEVAN KEHITYKSEN ENNAKOINTI.....</u>	<u>4</u>
<u>2.1. Lasten ja nuorten kasvuolot ja hyvinvoinnin tila.....</u>	<u>4</u>
Terveystiedot.....	5
Nuoret ja rikollisuus	5
<u>2.2. Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät palvelut ja ongelmia ehkäisevät toimet.....</u>	<u>7</u>
Perusterveydenhuollon palvelut.....	7
Päivähoito.....	10
Koulut ja opiskelumahdollisuudet.....	12
Nuorisotyö.....	19
Seurakuntien ja järjestöjen lapsi- nuoriso- ja perhetyö, yksityisten palveluntuottajien tarjoamat palvelut.....	20
Sosiaalityö.....	22
Perhetyö.....	25
<u>2.3. Lastensuojelun tarve kunnassa.....</u>	<u>28</u>
<u>2.4. Lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä oleva palvelujärjestelmä.....</u>	<u>35</u>
Neuvola.....	35
Päivähoito.....	35
Koulut ja kouluttautuminen.....	35
Seudulliset palvelut.....	36
<u>3. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN STRATEGINEN SUUNTA, KESKEISET PAINOPISTEET, KEHITTÄMISEHDOTUKSET JA KONKREETTISET TOIMET.....</u>	<u>37</u>
<u>3.1. Päivähoito.....</u>	<u>37</u>
<u>3.2. Koulut ja kouluttautuminen.....</u>	<u>38</u>
<u>3.3. Nuorisotyö.....</u>	<u>38</u>
<u>3.4. Kotipalvelu ja siihen rinnastettava ehkäisevä lastensuojelu.....</u>	<u>39</u>
<u>3.5. Perhetyö.....</u>	<u>39</u>
<u>3.6. Lastensuojelun sosiaalityö.....</u>	<u>39</u>
<u>4. LOPPUYHTEENVETO JA JATKOTOIMENPITEET LASTEN- JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN OSALTA.....</u>	<u>40</u>
<u>5. Kehittämisehdotukset.....</u>	<u>42</u>

1. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN TAUSTAA

Lastensuojelulaki (417/2007) 12 §:

”Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma on otettava huomioon kuntalain (365/1995) 65 §:n mukaista talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa.

Suunnitelman tulee sisältää suunnittelukaudelta tiedot:

- 1) lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta;
- 2) lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista;
- 3) lastensuojelun tarpeesta kunnassa;
- 4) lastensuojeluun varattavista voimavaroista;
- 5) lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä;
- 6) yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä; sekä
- 7) suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta. ”

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin suunnitelman tarkoituksena on:

- Antaa kuntapäätäjille ja palveluiden käytännön toteuttajille aiempaa parempi kokonaiskäsitys lasten ja nuorten kasvuoloista sekä käytössä olevista ja tarvittavista voimavaroista.
- Toteutua prosessina, joka tehdään yhteistyössä eri hallinto- ja ammattikuntien edustajien kanssa kuullen asiakkaita sekä järjestöjen ja muiden yhteisöjen kokemuksia ja näkemyksiä.

Suunnitelman tekeminen käynnistyi Ylä-Pirkanmaan lastensuojelun kehittämishankkeen järjestämällä infotilaisuudella 3.3.2008 Mäntässä.

Suunnitelman laatimiseksi Vilppulan ja Mäntän sosiaalilautakunta esitti kunnanhallitusta nimeämään työryhmän, jossa on edustajat sosiaalitoimesta, sivistystoimesta ja nuorisotoimesta sekä terveydenhuollosta.

Lyhyt tiivistelmä jaetaan luottamushenkilöille 43 sivuisesta lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta.

Työryhmän jäsenet ovat olleet:

Puheenjohtaja Louise Siilasvuo

Käsikirjoittaja Janne Salminen

Jäsenet Kauko Koivisto, Taina Peltonen, Irma Niemelä, Tuire Karpiola, Katri Jatuli, Riitta Heinonen, Ari Lillukkamäki ja Pasi Lönn.

2. NYKYTILA JA TULEVAN KEHITYKSEN ENNAKOINTI

2.1. Lasten ja nuorten kasvuolot ja hyvinvoinnin tila

Lapsiperheet ja lasten ikärakenne

Sotkanetistä saatujen tietojen mukaan vuonna 2006 Mäntässä oli yhteensä 830 ja Vilppulassa yhteensä 735 perhettä. Yksinhuoltajaperheitä oli Mäntässä 224 ja Vilppulassa 174. Ylä-Pirkanmaalla oli 5 455 perhettä, joista yksinhuoltajaperheitä 1 285.

Lasten ikärakenne ja lapsiväestön ennuste

Vuonna 2007 Mäntän väkiluku oli 6 413 ja Vilppulan 5 354. Kuntien lapsiväestön ikärakenne näkyy taulukossa x. Mäntässä huomioitavaa on opiskelijoiden suuri osuus, joka vaikuttaa 18-21-vuotiaisen osuuteen väestöstä.

Lapsiväestön ikäryhmittäiset ennusteet vuosille 2010 ja 2020 kuviossa x. Mänttä-Vilppulassa alle kouluikäisten määrän ennustetaan pysyvän tarkasteluajankohtana jokseenkin samana. Yläkouluikäisten, 13-15-vuotiaiden lasten määrän ennustetaan hiukan laskevan, samoin 18-21-vuotiaiden nuorten. (Sotkanet)

Työllisyys ja työttömyys

Mäntän väestöstä oli työllisiä vuonna 2006 39 % ja Vilppulan väestöstä samoin 39 %. Pirkanmaalla oli 43,8 % ja Ylä-Pirkanmaalla 39 %. Vuonna 2006 työvoimasta oli työttömänä 14,5 % ja Vilppulassa 14,2 %.

Nuorisotyöttömyyttä koskevien tilastojen mukaan vuonna 2006 15-24-vuotiaasta työvoimasta oli työttömänä Mäntässä 20,7 % ja Vilppulassa 18,9 %. Nämä luvut ovat huomattavasti korkeammat kuin 14,6 % Ylä-Pirkanmaalla. (Sotkanet)

Toimeentulotuki ja koulutus sekä asuminen

Vuonna 2006 toimeentulotukea saavien lapsiperheiden osuus oli Mäntässä 10 % ja Vilppulassa 9,7 % sekä Pirkanmaalla 8,8 %. Lyhytaikaisesti toimeentulotukea saaneet yksinhuoltajakotitaloudet osuus oli 1,9 % Mäntässä kun Pirkanmaalla luku oli 2,4 %.

Vuonna 2006 koulutuksen ulkopuolelle jääneitä 17-24-vuotiaita oli Mäntässä 11 % ja Vilppulassa 15 % kun Pirkanmaalla 10 %. Osuus on noussut vuodesta 2000.

Vuonna 2006 ahtaasti asuvia lapsiasuntokuntia oli Mäntässä 25,9 % ja Vilppulassa 31,5 % kun Pirkanmaalla 30,5 %. Osuus on pienentynyt vuodesta 2000. (Sotkanet)

Valtakunnalliset sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen seurantaindikaattorit

KASTE -ohjelmaan (2008-2011) perustuvat tavoitteet ja seurantamittarit ovat seuraavat :
Osallisuuden lisäämiseksi ja syrjäytymisen vähentämiseksi tavoitellaan seuraavia asioita:

- .- kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä suhteessa ikäryhmään kääntyy laskuun
- koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24-vuotiaiden nuorten osuus ikäluokasta jää alle 10 prosentin
  - toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden 18-24 -vuotiaiden nuorten osuus vastaavasta ikäluokasta puolittuu
  - pitkäaikaistyöttömien määrä vähenee alle 30 000 henkilöön.

Hyvinvoinnin ja terveyden lisäämistä ja terveyserojen kaventamista tavoitellaan seuraavasti

1. alkoholijuomien kokonaiskulutus vähenee vuoden 2003 tasolle
2. lapsiperheiden pienituloisuusaste vähenee alle 10 prosenttiin
3. tupakoivien 16-18 -vuotiaiden osuus vähenee viisi prosenttiyksikköä.

Palvelujen parempaa laatua, vaikuttavuutta ja saatavuutta ja alueellisten erojen kaventamista tavoitellaan seuraavilla asioilla

- sosiaalityöntekijävaje vähenee
- alueelliset erot erikoissairaanhoidon vaikuttavuudessa vähenevät.

Terveystiedot

Terveystoimissa lasten ja nuorten terveydentilasta muodostuu käsitys kohderyhmän parissa pitkään työskennelleiden työntekijöiden kokemukseen tukeutuen.

Perusterveydenhuollolla on laaja kontaktipinta alueen lapsiin, nuoriin ja heidän perheisiinsä kattavan palvelujärjestelmän kautta. Samalla terveydenhuollon rekistereihin kirjautuu laajasti eri tason terveystietoa kohderyhmistä. Tämän tiedon hyödyntäminen väestötasoisesti palvelujen suunnittelussa ja painopisteiden asettamisessa on kuitenkin vajavaista ja osin teknisesti vaikeaa.

Pitkällä aikavälillä lasten ja nuorten sekä perheiden terveysongelmat ovat muuttuneet niin, että painopiste on siirtynyt yksittäisten fyysisten terveysongelmien sijasta enemmän psyykkisten ja sosiaalisten ongelmien suuntaan, joiden hoitaminen vaatii erityisesti moniammatillista ja hallintokuntien rajat ylittävää toimintatapaa. Terveydenhuollossa asiakkuus muodostuu entistä useammin lapsen tai nuoren lisäksi hänen sosiaalisesta lähipiiristään.

HYVIN SUJUVAA:

Kattava palvelujärjestelmä ja kontaktipinta.
Terveystietoa kirjautuu hyvin yksilötasolla rekistereihin.

KEHITETTÄVÄÄ:

kertyvän terveystiedon hyödyntäminen oman toiminnan suunnittelussa vaatimatonta.

Nuoret ja rikollisuus

Järjestyspoliisi kohtaa lapset ja nuoret enimmäkseen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnassa liikekeskuksissa ja myös kotihälytyksissä. Poliisi partioi myös ennalta estävässä tarkoituksessa ja neuvoo ja valistaa kohtaamiaan lapsia ja nuoria. Poliisi kaipaa etukäteen tietoa järjestettävistä tapahtumista suunnatakseen valvontaa.

Poliisin mahdollisuus vaikuttaa lasten ja nuorten tilanteeseen on rajallinen hälytystehtävillä. Toki poliisi ryhtyy kiireellisessä tapauksessa lastensuojelullisiin toimiin, mutta asia siirtyy hyvin pian kokonaan sosiaaliviranomaisille.

Rikospoliisi kohtaa lapset ja nuoret heidän ollessaan asianosaisina rikoksissa. Yleisempiä rikosnimikkeitä ovat eriaisteiset vahingonteot, omaisuusrikokset ja pahoinpitelyt. Toisinaan lapsia ja nuoria tavataan kotietsintöjen, henkilöetsintöjen ja muiden esitutkintatoimenpiteiden yhteydessä asunnoista ilman, että lapset tai nuoret olisivat itse asianosaisia.

Poliisi puhuttaa ja kuulustelee alle 18-vuotiaan lapsen tai nuoren, kun tämä on rikoksesta epäiltynä, yhdessä sosiaaliviranomaisen kanssa tai ainakin ilmoittaa toimenpiteistä sosiaaliviranomaisille, kuten lastensuojelulaki velvoittaa. Kuulustelutilaisuudessa pyritään rikostutkinnan lisäksi neuvomaan ja ohjaamaan, koska silloin paikalla on useimmiten lapsen tai nuoren lisäksi huoltaja ja sosiaaliviranomainen. Tällöin lapsen tai nuoren ja perheen asioista voidaan puhua laajemminkin. Näissä asioissa poliisin ja sosiaaliviranomaisen yhteistyö toimii hyvin, ja se on vakiintunut.

Poliisi antaa kouluissa laillisuuskasvatusta, ja tämä yhteistyö poliisin ja koulujen välillä on vakiintunut.

Yleisenä havaintona alkoholi nousee yli muiden, edelleen; alle 18-vuotiaat saavat alkoholia ilmeisen helposti ja nuoria tavataan päihtyneenä myös viikolla. Nuoret liikkuvat alkoholijuomia hallussaan ja juovat avoimesti. Poliisin on syytä katsoa peiliin; tehokkaampi valvonta ja ankarampi puuttuminen parantaisivat näitä asioita. Toinen ilmiö on vanhempien alkoholin käyttö. Esimerkiksi jos poliisi ilmoittaa viikonloppuiltana vanhemmille, että heidän alaikäisen lapsensa on joutunut tekemisiin poliisin kanssa, yhä useammin puhelimeen vastaa päihtynyt isä tai äiti. Tällaisissa tapauksissa jälkikäteen tehtävä lastensuojeluilmoitus tuntuu usein riittämättömältä; olisi oltava paikka, jonne lapsen voi viedä.

Huumausainerikos on tyypillinen ns. piilorikollisuuden muoto, eli ne tulevat lähes pelkästään ilmi poliisin aktiivisen tutkinnan seurauksena. Jotkut tällä alueella huumausaineita myyneet henkilöt ovat saaneet tuomiota viime aikoina, mikä osoittaa, että aineille on kysyntää. Eri asia on, moniko alle 18-vuotias henkilö käyttää huumausaineita, mutta kokemuksen perusteella voi sanoa, että heitä löytyy seudulta.

Lasten – vauvojenkin – ja nuorten henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrä on lisääntynyt. Ilmiö on valtakunnallinen.

Mäntän–Vilppulan alueella viranomaisyhteistyö toimii poliisin ja sosiaaliviranomaisten välillä. Koulujen rehtorit ovat olleet yhteydessä poliisiin erityistapauksissa, ja yhteistyö on toiminut. Ylipäätään, kun työskentelemme pienellä paikkakunnalla, henkilökohtaiset suhteet eri viranomaisten välillä korostuvat. Hyvien suhteiden vuoksi kynnys yhteyden ottamiseen on matala ja asioista voidaan puhua usein myös epävirallisesti, mikä on erinomaista. Suhteita tulee vaalia ja kehittää edelleen.

Mitään erityisiä kipukohtia lasten ja nuorten hyvinvoinnissa poliisi ei nimeä. Ongelmat ovat samantyyppisiä kuin valtakunnallinen kehitys yleensä: yhteisöllisyyden puute saa lapset ja nuoret etsimään yhteisöllisyyttä – huomiota ja hyväksyntää – myös kyseenalaisin keinoin. Jos lapsi tai nuori on koulussa yksinäinen, harrastuksia ei ole eikä vanhemmilla ole lapsilleen aikaa, lapsi tai nuori etsii huomiota rikkomalla rajoja, lakejakin. Internetin virtuaaliyhteisöt ovat yksi tapa saada yhteenkuuluvuuden tunnetta. Lasten ja nuorten aktivoimiseen johonkin ohjattuun toimintaan olisi tärkeää, ja tarjonnan tulisi olla monipuolista.

Pienen paikkakunnan etu on myös se, että poliisin asiakkaina olevat lapset tai nuoret tai muuten poliisin kohtaamat lapset tai nuoret, ovat tulleet ja tulevat nopeasti tutuiksi, koska heitä on

suhteellisen vähän. Yleensä sama henkilö esiintyy poikkeavasti järjestyspoliisin katuvalvonnassa, joutuu kuulusteluihin ja kenties hänen vanhemmillakin on keskeneräisiä asioita poliisin kanssa.

Samat henkilöt käyttäytyvät koulussa poikkeavasti ja ovat sosiaaliviranomaisten asiakkaita. Nopean puuttumisen ja apua tarvitsevien yksilöiden varhaisen tunnistamisen vuoksi olisi tärkeää, että tieto tavoittaisi muut viranomaiset, kun joku on ollut tämmöisen henkilön kanssa tekemisissä, havainnut ongelmia tai saanut tietää mahdollisista ongelmista. Näitä tiedonsiirtoväyliä olisi kehitettävä edelleen.

Poliisin hallintorakenne uudistuu: Mäntän kihlakunnan poliisilaitos muuttuu 1.1.2009 osaksi Pirkanmaan poliisilaitosta. Uudistus tuo joitakin muutoksia poliisin toimintaan Mäntän–Vilppulan alueella, mutta pääosin henkilöstö ja toiminta säilyvät ennallaan. Poliisi tiedottaa sidosryhmiä muutoksista, kun ne tulevat ajankohtaisiksi.

HYVIN SUJUVAA:

poliisin ja sosiaaliviranomaisten yhteistyö alle 18-vuotiaiden rikoksista epäiltyjen asioissa yhteistyö koulujen kanssa

KEHITETTÄVÄÄ:

puuttuminen nuorten alkoholinkäyttöön. Valvonnan tulisi olla tehokkaampaa. Nuorille tiedonkulkua eri viranomaisstahojen välillä tulisi parantaa

2.2. Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät palvelut ja ongelmia ehkäisevät toimet

Perusterveydenhuollon palvelut

Neuvolatoiminta

Perhesuunnitteluneuvola ja äitiysneuvola

Perhesuunnitteluneuvolan tehtävä on auttaa ja neuvoa seksuaaliterveyteen ja ehkäisyyn liittyvissä asioissa sekä raskauden suunnitteluun liittyvissä kysymyksissä.

Äitiysneuvolan tavoitteena on edistää tulevien vanhempien sekä sikiön ja vastasyntyneen lapsen terveyttä ja hyvinvointia. Neuvola auttaa vanhempia valmistautumaan vanhemmuuteen ja lapsen tuomiin muutoksiin perheessä sekä edistää terveellisiä elintapoja. Neuvolasta annettava tuki suunnataan koko perheelle, erityistä huomiota kiinnitetään parisuhteeseen ja vanhemmuuteen, johon olennaisena osana kuuluu isän rooli ja vastuu vanhempana. Näihin keskitytään erityisesti perhevalmennusryhmissä.

Äitiysneuvolan tehtävänä on edellisten lisäksi synnytykseen valmentaminen, raskausajan pulmien tunnistaminen ja tarvittaessa äidin jatkohoidon järjestäminen.

Lähes kaikki raskaana olevat naiset käyvät neuvolassa ennen neljännen raskauskuukauden päättymistä, se on myös äitiysavustuksen saamisen edellytyksenä.

Tämänhetkisten suositusten mukaan äiti käy normaalisti sujuvan raskauden aikana neuvolassa terveydenhoitajan ja lääkärin vastaanotolla 11-15 kertaa. Terveydenhoitaja tekee kotikäynnin synnytyksen jälkeen ja tarvittaessa ennen synnytystäkin.

Lastenneuvola

Lastenneuvolan tavoitteena on edistää lasten terveyttä ja perheiden hyvinvointia sekä kaventaa perheiden välisiä terveyseroja. Lastenneuvola seuraa ja tukee alle kouluikäisen lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä. Se tukee vanhempia turvallisessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa ja lapsen hyvässä huolenpidossa sekä parisuhteen hoitamisessa. Neuvolassa kiinnitetään huomiota lapsiperheiden ongelmien mahdollisimman varhaiseen havaitsemiseen ja tarkoituksenmukaisen avun järjestämiseen.

Voimassa olevien suositusten mukaan neuvolassa suoritetaan 16 määräaikaistarkastusta, joista 5 tekee lääkäri yhdessä terveydenhoitajan kanssa. Noin puolet tarkastuksista tehdään alle 1-vuotiaille. 5-vuotiaan tarkastus on laajempi käsittäen fyysisen terveydentilan seurannan lisäksi myös arviointia perheen välisestä vuorovaikutuksesta, ja lapsen suhtautumisesta toisiin lapsiin ryhmätilanteissa. Ylimääräisiä tarkastuksia järjestetään tarpeen mukaan. Terveydenhoitaja tekee kotikäynnin synnytyksen jälkeen ja tarvittaessa muulloinkin. Lapsi saa myös neuvolassa rokotusohjelmaan kuuluvat rokotukset.

Lastenneuvolat tekevät moniammatillista yhteistyötä muiden lapsiperheiden parissa työskentelevien kanssa kuukausittain. Ryhmässä on mukana kasvatus- ja perheneuvolan psykologi, päiväkodin hoitajia, perhetyöntekijä ja sosiaalityöntekijä sekä seurakunnan lapsityön edustaja.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuollon tavoitteena on koko koulu yhteisön hyvinvoinnin ja oppilaiden terveyden edistäminen sekä terveen kasvun ja kehityksen tukeminen. Kouluterveydenhuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaiden, oppilashuollon muun henkilöstön, opettajien ja vanhempien kanssa.

Kouluterveydenhuollon laatusuosituksen mukaan terveydenhoitajan ja lääkärin tulee tehdä oppilaalle peruskoulun aikana vähintään kolme laajaa terveystarkastusta, käytännössä yksi tarkastus on esikouluikässä kuusivuotiaana ala-asteella viidennellä ja yläasteella kahdeksannella luokalla. Kaikkiaan peruskoulun aikana järjestetään 5 tarkastusta. Peruskouluikäisten lasten vanhemmat kutsutaan kaikkiin kouluterveystarkastuksiin. Kouluterveydenhuollossa kiinnitetään huomiota oppilaiden mielenterveyteen, seksuaaliterveyteen, väkivaltaan ja koulukiusaamiseen sekä painonhallintaan.

Lukiossa ja ammattioppilaitoksissa terveydenhoitajan tarkastus toteutetaan kerran opiskelun aikana.

Terveydenhoitaja osallistuu koko koulu yhteisön terveyden edistämiseen osallistumalla oppilashuoltotyöryhmiin ja pyrkii omalta osaltaan edistämään terveellistä kouluympäristöä. Erityistilanteissa, kuten koulukiusaamisen ja akuuttien kriisitilanteiden selvittelyssä toimintamalleista sovitaan oppilashuollon, sosiaalitoimen sekä kasvatus- ja perheneuvolan kanssa.

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon moniammatillisen tiimin muodostavat kouluterveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, nuorisopsykoterapeutti, sosiaalityöntekijä, oppilaitoksen oppilaan ohjaajat ja rehtori. Opiskelijaterveydenhuollossa tiimissä on mukana myös päihdeterapeutti.

Psykologin, nuorisopsykoterapeutin, sosiaalityöntekijän ja päihdeterapeutin vastaanottoja järjestetään oppilaitoksilla.

Vahvuudet terveysneuvonnan osalta ovat vakinaiset työntekijät, jotka tuntevat yhteistyöverkoston sekä väestön. Työnjohdollisesti työtä on järjestetty niin, että lastenneuvolan terveydenhoitaja Mäntässä ja Vilppulassa toimii alueellaan myös ala-asteen kouluterveydenhoitajana, yhteistyötä lapsen ja perheen kanssa voi jatkua viidentoista vuoden ajan.

Haasteina terveysneuvonnan osalta ovat lääkäriytyövoiman niukkuus ja terveydenhoitajien työ määrä. Lisäksi Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut uudet entistä tiukemmat raamit neuvoloiden ja kouluterveydenhuollon tarkastuksille. Asetusluonnoksella pohjustetaan ehkäisevien palvelujen korjausta. Sen on tarkoitus tulla voimaan kesällä 2009, siirtymäaika on varattu vuoden 2011 alkuun saakka. Uudet raamit tarkoittavat terveydenhoitajien ja lääkäreiden entisestään tiukkaan mitoitukseen lisää tarkastuksia.

Oppilashuollon opetussuunnitelma on kokonaisuudessaan luettavissa koulujen kotisivuilta.

HYVIN SUJUVAA:

Kattava kohderyhmien asiakkuus.
Kokenut ja pitkäaikainen henkilöstö pääosin.
Verkostotyö, yhteistyötahot tuttuja.

KEHITETTÄVÄÄ:

Erityisesti lääkäriresurssin rekrytointivaikeuksia.

kasvatus- ja perheneuvola (Erityispalvelut)

Alle kouluikäisten palvelut, 0-6 vuotta

Perheneuvola toimii tukena erilaisissa 0-6-vuotiaiden lasten kehitykseen ja heidän perheidensä hyvinvointiin liittyvissä haasteissa. Palvelut muodostuvat lasten ja/tai heidän perheidensä tapaamisista (keskusteluapu), sekä lasten psykologisista tutkimuksista. Perheneuvola hoitaa myös alueen kouluvalmiustutkimukset. Lisäksi perheneuvolan psykologit osallistuvat seudun lapsihuoltoryhmiin, sekä lastensuojelun asiantuntijaryhmään. Yhteistyökumppaneille on mahdollisuuksien mukaan pyritty antamaan konsultaatioapua, sekä myös toimimaan asiantuntijana erilaisissa ennaltaehkäisevän työn ryhmissä (esim. perhevalmennus).

Kouluikäisten palvelut, 7-14 vuotta

Perheneuvola toimii tukena erilaisissa 7-14-vuotiaiden lasten ja nuorten kehitykseen ja heidän perheidensä hyvinvointiin liittyvissä haasteissa. Palvelut muodostuvat lasten ja nuorten/tai heidän perheidensä tapaamisista (keskusteluapu), sekä lasten ja nuorten psykologisista tutkimuksista. Työnjaollisesti psykologien aluetta ovat ala-asteikäiset lapset, kun taas sosiaalityöntekijä vastaa (Vilppulan) ylä-asteikäisistä nuorista. Psykologien kesken noudatetaan kuntajakoa, kun taas sosiaalityöntekijän sijainen vastaa Vilppulan yhteiskoulun oppilaista ja Mäntän yläasteesta. Perheneuvolan psykologit suorittavat kuitenkin kaikki koulupsykologiset tutkimukset yllä kuvatun kuntajaon mukaan ikäryhmässä 0-15- vuotta. Kaikki työntekijät osallistuvat omien alueidensa

koulujen oppilashuoltoryhmiin mahdollisuuksien mukaan. Yhteistyökumppaneille on mahdollisuuksien mukaan pyritty antamaan myös konsultaatioapua.

Nuorten palvelut, 15-21 -vuotta

perheneuvolan asiakaskuntaa ovat tästä ryhmästä ainoastaan 9.luokan oppilaat (perheneuvolan asiakaskuntaa alle 16-vuotiaat lapset perheineen) ja heitä koskien palvelut on kuvattu kohdassa 2.2.2.

Muu erityistyö

terveyskeskuspsykologin asiakastyö keskittyy yli 13-vuotiaitten nuorten sekä aikuisväestön psyykkisten ongelmatilanteiden ja elämänkriisien hoitoon ja neuvontaan. Nuorten osalta tk-psykologi pitää vastaanottoa viikoittain Mäntän yläasteella ja lukiossa sekä ammattikoululla ja amk:ssa. Palvelu on pääasiassa lyhytaikaista, mutta joissain tapauksissa myös pidempiaikaista tukea ja selvittelyä. Oppilaat ohjautuvat psykologille pääasiassa kouluterveydenhoitajan kautta. Tk-psykologi osallistuu Mäntän yläasteen oppilashuoltoryhmään. Tk-psykologi pyrkii antamaan yhteistyökumppaneille mahdollisuuksien mukaan myös konsultaatioapua.

Erityispalveluihin kuuluu myös Mielenterveystoimistotyö, jonka kohderyhmä on ensi sijassa aikuispsykiatria, mutta joka tuottaa jossain määrin palveluja opiskeluterveydenhuollon piirissä oleville psyykkisesti oireileville opiskelijoille ja heidän läheisilleen.

Erityispalveluyksikössä on edelleen päihdehuollon, puheterapian ja toimintaterapian asiantuntijuus.

HYVIN SUJUVAA:

Yhteistyö eri tahojen välillä.

KEHITETTÄVÄÄ:

Asiakastyön ruuhkautuminen koulupsykologisen työn runsauden vuoksi.

Työntekijäresurssit riittämättömät laajaan työkenttään.

Työntekijöiden runsas liikkuminen paikasta toiseen keskitettävä asiakastyön kannalta järkevämmiin, myös asialliset työtilat huomioitava.

Päivähoito

Päivähoitolain mukaan jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on subjektiivinen oikeus kunnalliseen päivähoitopaikkaan. Vanhemmat voivat järjestää hoidon myös käyttämällä yksityistä päivähoitoa tai hoitamalla lasta itse kotona, jolloin heillä on oikeus yksityisen hoidon tukeen tai kotihoidon tukeen.

Varhaiskasvatus on alle kouluikäisten lasten elämänsäpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka on tarkoitus edistää lasten tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Päivähoidon tavoitteena on kasvatuskumppanuus eli vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön toimiminen yhteistyössä. Kasvatuskumppanuuden erityisenä tavoitteena on tunnistaa herkästi ja riittävän varhain mahdollinen tuen tarve lapsen jollakin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella ja luoda yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa suunnitelma lapsen tukemiseksi.

Esiopetusikäiset lapset kuuluvat sekä koulun että päivähoidon piiriin, sillä suurin osa lapsista tarvitsee päivähoitoa sivistystoimen järjestämän esiopetuksen lisäksi. Varhaiskasvatus, esiopetus

ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden.

Mänttä-Vilppula alueella kunnallista päivähoitoa järjestetään päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodeissa, vuorohoitoyksiköissä ja perhepäivähoidossa. Lisäksi alueella toimii yksityisiä perhepäivähoitajia.

Päiväkodit:

- **Kirkonpellon päiväkotit, Mänttä:** Yksi 12-paikkainen ryhmä 9 kk-3-vuotiaille, henkilökuntaa 1 lastentarhanopettaja, 2 lastenhoitajaa. Kaksi 21-paikkaista ryhmää 3-5-vuotiaille, molemmissa ryhmissä 1 lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa.
- **Kolhon päiväkotit:** käynnistyneenä 21-paikkaisena 1.6.2009, henkilökuntaa 1 lastentarhanopettaja ja 2 lastenhoitajaa.
- **Koskelan päiväkotit, Mänttä:** Yksi 12-paikkainen 1-3-vuotiaiden ryhmä, työntekijöinä 1 lastentarhanopettaja ja 2 lastenhoitajaa. Yksi 21-paikkainen 3-5-vuotiaiden ryhmä, työntekijöinä 1 lastentarhanopettaja ja 2 lastenhoitajaa.
- **Sarapuiston päiväkotit, Mänttä:** Kaksi 21-paikkaista esiopetusryhmää, joissa järjestetään sekä esiopetus että päivähoito, molemmissa ryhmissä 2 lastentarhanopettajaa, 1 lastenhoitaja ja 1 ryhmäavustaja. Yksi 12-paikkainen pienryhmä, jossa 5 paikkaa erityistä tukea tarvitseville lapsille, työntekijöinä 2 lastentarhanopettajaa, 1 lastenhoitaja, 1 ryhmäavustaja ja 1 henkilökohtainen avustaja.
- **Savosenmäen päiväkotit, Mänttä:** Yksi 21-paikkainen esiopetusryhmä, jossa järjestetään sekä esiopetus että päivähoito, työntekijöinä 2 lastentarhanopettajaa, 1 lastenhoitaja ja 1 ryhmäavustaja.
- **Vilpukosken päiväkotit, Vilppula:** Yksi 21-paikkainen ryhmä 3-5-vuotiaille, työntekijöinä 1 lastentarhanopettaja ja 2 lastenhoitajaa. Yksi 12-paikkainen pienryhmä, jossa 5 paikkaa erityistä tukea tarvitseville lapsille, työntekijöinä 1 erityislastentarhanopettaja, 1 lastentarhanopettaja, 1 lastenhoitaja ja 1 ryhmäavustaja. Yksi 21-paikkainen ryhmä esikoululaisten päivähoidolle, työntekijöinä 1 lastentarhanopettaja, 1 lastenhoitaja ja 1 päiväkotiapulainen

Vuorohoitoyksiköt:

- **Kissankello, Mänttä:** työntekijöinä 1 lastenhoitaja ja 7 ryhmäperhepäivähoitajaa, hoitopaikkoja vuorohoitoa tarvitseville lapsille, erityispäätöksellä myös koululaisille.
- **Pyryharakka, Vilppula:** työntekijöinä 1 lastenhoitaja ja 4 ryhmäperhepäivähoitajaa hoitopaikkoja vuorohoitoa tarvitseville lapsille, erityispäätöksellä myös koululaisille.

Ryhmäperhepäiväkodit:

- **Helmiäkät, Vilppula:** 12-paikkainen, työntekijöinä 1 lastenhoitaja ja 2 ryhmäperhepäivähoitajaa.
- **Perhepäivähoitajat:** Kolhossa 5 hoitajaa, Mäntässä 10 hoitajaa, Pohjaslahdella 1 hoitaja, Vilppulassa 6 hoitajaa.

Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa

Lapsi voi tarvita erityistä tukea kasvulleen ja kehitykselleen fyysisen, tiedollisen, taidollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen eri vaiheissa eripituisia aikoja. Lähtökohtana on aina vanhempien ja kasvatushenkilöstön yhteinen pohdinta tai lisäksi lapsen aiemmin todettu erityisen tuen tarve. Tavoitteena on ennaltaehkäistä ja vähentää lapsen kasvussa ja kehityksessä olevien pulmien haittavaikutuksia lapsen itsensä kannalta, vähentää tulevia koulunkäyntivaikeuksia ja mahdollista syrjäytymistä myöhemmässä vaiheessa. Mänttä-Vilppulassa pyritään löytämään erityistä tukea tarvitsevat lapset mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta oikeat tukitoimenpiteet auttaisivat lapsen kasvua ja kehitystä jo varhaiskasvatuksessa.

Jokaiselle päivähoitossa olevalle lapselle tehdään yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelmassa kuvataan lapsen vahvuuksia, kokonaiskehitystä, yksilöllisen ohjauksen ja varhaiskasvatuksen yhteensovittamista. Varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan myös lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvät riskitekijät. Tuki lapsen kasvuun ja kehitykselle järjestetään mahdollisimman pitkälle yleisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä siten, että lapsi toimii ryhmän jäsenenä muiden lasten kanssa ja hänen sosiaalisia kontaktejaan ryhmässä tuetaan.

Varhaiskasvatuksen tukitoimina lapsen fyysistä, psyykkistä ja tiedollista ympäristöä mukautetaan lapselle sopivaksi. Päivittäistä kasvatustoimintaa yksilöllistetään eriyttämällä, perustaitoja harjaannuttamalla ja lapsen itsetuntoa vahvistamalla. Lisäksi vahvistetaan suunnitelmallisesti varhaiskasvatuksen arjen kuntouttavia toimintoja. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjaus edellyttää riittävää ja osaavaa henkilöstöä (myös mahdollisten asiantuntijalausuntojen edellyttämiä avustajia), lapsen tarpeita vastaavia tiloja, välineitä ja materiaaleja.

Lapsen tuen tarpeen mukaan varhaiskasvatukseen voi liittyä muita tukipalveluja, esimerkiksi kuntoutusohjaus, terapioiden ja / tai erityisopetus 11-vuotisen oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille. Ne järjestetään kokonaiskuntoutuksena siten, että kasvatuksellinen ja lääketieteellinen kuntoutus muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden ja palveluiden yhteensovittamiseen kiinnitetään huomiota.

HYVIN SUJUVAA:

Perheiden ja työntekijöiden kasvatuskumppanuus varhaiskasvatuksessa.
Päivähoitopaikka pystytään tarjoamaan lyhyessä ajassa.

KEHITETTÄVÄÄ:

Pätevien sijaisten saanti.

Koulut ja opiskelumahdollisuudet

Mänttä-Vilppula tarjoaa hyvät koulutuspalvelut asukkailleen esiopetuksesta elinikäiseen oppimiseen ja kouluttautumiseen. Paitsi esi- ja perusopetusta, myös toisen asteen koulutusta saa omasta kaupungista. Mäntän lukio, MSKK=Mäntän seudun ammatillinen koulutuskeskus ja Pirkanmaan ammattikorkeakoulun Mäntän toimipiste ovat ajanmukaisia opiskelupaikkoja nuorille ja aikuisille.

Esiopetus

Esiopetusta järjestetään kaikille 6-vuotiaille viitenä päivänä viikossa neljä tuntia päivässä sivistystoimen alaisena. Esiopetukseen osallistuminen on lapselle vapaaehtoista. Mäntän alueella esiopetusryhmiä on Savosenmäen koulussa sekä Sarapuiston (2 ryhmää) ja Savosenmäen (1 ryhmä) päiväkodeissa. Vilppulan alueella esiopetusryhmät ovat Kolhon, Pohjaslahden ja Vilppulankosken kouluissa sekä Vilpukosken päiväkodissa (1 ryhmä sekä erityislapsiryhmä).

Esiopetusta järjestetään Savosenmäen (1 ryhmä), Kolhon (1 ryhmä) ja Vilppulankosken kouluissa (2 ryhmää) erillisryhmissä ja Pohjaslahden koulussa yhdysluokassa 1-2-luokan yhteydessä. Päiväkodin yhteydessä olevien esiopetusryhmien käytännön asiat hoitaa päivähoitajainohjaaja, mutta hallinnollisesti ryhmät kuuluvat Savosenmäen kouluun ja Vilppulankosken kouluun.

Alakoulut, luokat 1-6

Keskustajamien alakoulut ovat Savosenmäen koulu Mäntän alueella ja Vilppulankosken koulu Vilppulan alueella. Näissä kouluissa on myös erityisopetusluokkia. Kyläkouluja ovat Kolhon ja Pohjaslahden koulut Vilppulan alueella.

Kolhon koulu on n. 75 oppilaan koulu, jossa on 6 opettajaa ja 3 koulunkäyntiavustajaa. Luokkakoot vaihtelevat 10- 26 oppilaaseen.

Pohjaslahden koulun oppilasmäärä on 21. Henkilökuntaan kuuluu 2 luokanopettajaa ja erityisopettaja yhtenä päivänä viikossa.

Savosenmäen koulussa on yhteensä n. 385 oppilasta, 21 opettajaa eri toimipisteissä ja yhteensä vaihtelevasti tarpeen mukaan 15-17 koulunkäyntiavustajaa työskennellen koulun eri toimipisteissä. Luokkakoot vaihtelevat 9 – 31 oppilaaseen. Savosenmäen 1-2-luokan oppilaista osa käy vielä Länsi-Koskelan koulua neljän luokanopettajan johdolla, josta opetus siirtyy kokonaan Mäntän koulukeskukseen juuri remontoituun ns. matikkataloon kevätlukukaudella 2009.

Harjaantumisopetusta antava **Mäntänvuoren koulu toimii Savosenmäen koulun osana** antaen 11-vuotista perusopetusta. Mäntänvuorella on 16 oppilasta lukuvuonna 2008 – 2009.

1-2-luokkien ja erityisopetuksen yhteydessä sivistystoimi järjestää myös iltapäivätoimintaa iltapäiväohjaajien vetämänä.

Vilppulankosken koulussa on n. 290 oppilasta. Luokkakoot vaihtelevat 16 - 25 oppilaaseen. Henkilökuntaan kuuluu rehtorin lisäksi 20 opettajaa ja 6 koulunkäyntiavustajaa.

Yläkoulut, 7-9-luokat

7-9-luokkien opetuksesta vastaavat Mäntän yläaste ja Vilppulan yhteiskoulu.

Mäntän yläasteella on n. 193 oppilasta ja 24 opettajaa rehtorin lisäksi. Lisäksi koulussa toimii kaksi koulunkäyntiavustajaa, joista toinen on henkilökohtainen avustaja. Luokkakoot vaihtelevat 17- 23 välillä.

Vilppulan yhteiskoulu muodostuu n. 165 oppilaasta ja 16 opettajasta sekä rehtorista. Kaksi opettajaa pitää osan tunneistaan vuosiluokille 5.-6, toinen Vilppulankosken koululla ja toinen Kolhon koululla. Yksi Mäntässä virassa oleva opettaja saa lisätunteja Vilppulan yhteiskoulusta.

Lisäksi koulussa toimii kaksi koulunkäyntiavustajaa. Luokkakoot vaihtelevat 13 - 23 oppilaaseen.

Erityisopetus

Viime vuosina erityisoppilaiden määrä on kasvanut muun Suomen tavoin, oppilaiden erityisopetuspäätökset on saatettu ajan tasalle ja sekä opetus, että avustajantarve on pyritty toteuttamaan erityisopetuspäätösten mukaisesti. Erityisopetuspäätökset ovat salaisia.

Lukuvuonna 2008 – 2009 Mäntän kaupungissa on 29 erityisopetussiirtopäätöstä omaavaa oppilasta ja Vilppulan kunnassa 53. Osa-aikaista erityisopetusta saa Mäntässä noin 145 ja Vilppulassa 135 oppilasta. 11-vuotisen oppivelvollisuuden omaavia lapsia on Mäntässä 17 ja Vilppulassa 5. Mäntässä kahdella esiopetusoppilaalla on 11-vuotinen oppivelvollisuus. ja 5 oppilaalla on 11-vuotinen oppivelvollisuus. Vilppulan esiopetuksen 2 erityisoppilaalla on 11-vuotinen oppivelvollisuus.

Huomattava on, että Vilppulassa on ollut enemmän erityisopetussiirtopäätöksiä omaavia lapsia kuin Mäntässä, mutta Mäntässä taas on enemmän 11-vuotisen oppivelvollisuuden omaavia lapsia.

Mänttä-Vilppulassa on yhteensä kymmenen (10) erityisopettajan virkaa. Savosenmäen ja Vilppulankosken kouluissa toimii kolme erityisopetusluokkaa sekä Savosenmäessä harjaantumisopetuksen luokka. Laaja-alaiset erityisopettajat antavat erityisopetusta eri kouluilla kiertäen. Yläkouluilla on yhteensä neljä erityisopettajan virkaa. Erityisopetusluokan oppilaat integroidaan mahdollisimman paljon yleisopetuksen luokkiin muutenkin kuin taito- ja taideaineissa varsinkin Mäntän yläasteella. Yhteistyötä opetuksessa tehdään paljon perhekotien kanssa.

Yhdistyvässä Mänttä-Vilppulan kaupungissa tulee olemaan siis noin 80 erityisopetussiirtopäätöstä omaavaa lasta ja yli 20 lapsella on 11-vuotinen oppivelvollisuus.

Erityistä huomiota kiinnitetään mahdollisiin koulupudokkaisiin. Kaikkien oppilaiden tulisi saada perusopetuksen päättötodistus. Yhteistyötä tehdään Mäntän seudun koulutuskeskuksen (MSKK:n) kanssa mm. Työpaja –hankkeen kautta. Erikseen haettiin valtionavustusta JOPO-hankkeeseen (Joustava perusopetus) OPH:lta. Hanke käynnistyy vuonna 2009.

Aamu- ja iltapäivätoiminta

Koulujen yhteydessä järjestetään aamu- ja iltapäivätoimintaa 1-2-luokkalaisille ja erityisoppilaille. Mäntän alueella toimintaa järjestetään iltapäivätoimintana, Vilppulan alueella sekä aamu- että iltapäivätoimintana. Erilainen tarjonta johtuu siitä, että Vilppulan alueella on runsaasti myös aamupäivätoiminnan tarvitsijoita. Lain mukaan kunnan ei ole pakko järjestää ko. toimintaa, mutta vähintään 300 tunnin järjestämisestä saa valtionosuutta.

Liitteenä ovat oppilasennusteet tuleville vuosille.

Opiskelun yleinen tuki

Koulujen työtä ohjaa opetussuunnitelma, jonka valtakunnallisissa perusteissa on määrätty mm. kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä, ohjauksen järjestämisestä oppilaille ja muusta oppilashuollosta.

Lapsi ja nuori elää samanaikaisesti sekä kodin että koulun vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä oppilaan kokonaisvaltaisen terveen kasvun ja

hyvän oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan oppilaantuntemusta ja auttaa häntä opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen ja nuoren kasvatuksesta. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta koulu yhteisön jäsenenä.

Koulun on oltava yhteistyössä huoltajien kanssa niin, että he voivat osaltaan tukea lastensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Yhteisvastuullisen kasvatuksen tavoitteena on edistää lasten ja nuorten oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja hyvinvointia koulussa.

Huoltajien mahdollisuus osallistua koulun opetus- ja kasvatustyön suunnittelemiseen ja arviointiin yhdessä opettajan ja oppilaiden kanssa edistää kodin ja koulun yhteistyötä. Huoltajille tulee antaa tietoa opetussuunnitelmasta, opetuksen järjestämisestä, oppilashuollosta ja mahdollisuudesta osallistua kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Tämä edellyttää opettajien aktiivista aloitetta yhteistyössä sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajien, opettajan ja oppilaan oikeuksista sekä velvollisuuksista. Yhteistyön lähtökohtana tulee olla eri osapuolien kunnioitus, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus.

Mäntän ja Vilppulan kouluilla on entistä enemmän haluttu suunnata vanhempainiltoja pienille ryhmille, ja oppilaiden huoltajien tapaaminen yhdessä nuoren kanssa on vakiintunut, hyvä käytäntö

Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä jatkumo, jonka toteutuminen taataan siten, että ohjaustyöhön osallistuvat opettajat toimivat yhteistyössä oppilaan opinpolun aikana ja opiskelun nivelvaiheissa.

Koulussa toteutettavan ohjauksen tulee ennaltaehkäisevän toiminnan lisäksi tukea erityisesti niitä oppilaita, joilla on opiskeluun liittyviä vaikeuksia tai jotka ovat vaarassa jäädä koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle perusopetuksen jälkeen.

Peruskouluille on sekä Mäntässä että Vilppulassa laadittu oppilashuollon opetussuunnitelmat. Opetussuunnitelman valtakunnallisten perusteiden mukaan oppilashuoltoon kuuluu lapsen ja nuoren oppimisen perusedellytyksistä, fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. Oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen oppimis- ja koulu ympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää koulu yhteisön hyvinvointia.

Oppilashuolto kuuluu kaikille koulu yhteisössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Oppilashuollon osalta opetussuunnitelma on pitänytkin laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Seuraavassa on otteita ja periaatteita oppilashuollon opetussuunnitelmasta.

Mäntän oppilashuollon opetussuunnitelman nimenä on Katkeamattoman tuen malli, jossa mottona on: Oikea toimenpide oikeaan aikaan oikean henkilön toimesta riittävän tehokkaasti, riittävän ajoissa suoritettuna.

Mäntän oppilashuollon tavoitteet ja toimintaperiaatteet ovat seuraavat:

- varhainen puuttuminen
- tukea annetaan niin kauan kuin avuntarvetta on tai vastuun ottaa joku muu
- oppilaiden kaikinpuolinen hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys

- edistää koulunkäyntiä, oppimista ja oppimisen esteiden poistamista
- koulutuksen ja yhteiskunnallisen tasa-arvon toteutuminen
- koko koulu yhteisön viihtyvyyden lisääminen
- jokainen aikuinen välittää ja toimii
- ennaltaehkäisy
- integroituminen koulun muuhun toimintaan
- riittävät palvelut ensisijaisesti niille, joilla on suurin huollon tarve
- yhteistyö, yhteisvastuu ja tarkoituksenmukainen työnjako
- aktiivinen yhteistyö kotien kanssa
- moniammatillinen verkostoyhteistyö

Keskeistä huomiota on haluttu kiinnittää oppilaiden poissaoloihin, jotka usein kertovat hyvin pian tuen tarpeesta. Oppilaan saaminen tuen piiriin on sitä helpompaa, mitä lähemmäksi oppilaan koulua ja arkea tuki tuodaan. **Peruskoulun hyvä puoli on se, että se tavoittaa koko ikäluokan.**

Jokaisella kouluyksiköllä on turvallisuuskansio, joka sisältää järjestyssäännöt, palo- ja pelastussuunnitelman, kriisisuunnitelmat sekä suunnitelman kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemisestä ja niihin puuttumisesta. Yläkouluilla on lisäksi päihdesuunnitelma.

Koulujen opetussuunnitelmat on kokonaisuudessaan luettavissa koulujen kotisivuilta.

Toisen asteen koulutus

Mäntän lukio

Mäntän lukiossa on lukuvuonna 2008 – 2009 181 opiskelijaa. Sen lisäksi lukiossa opiskelee 6 etäluolaista ja 21 kaksoistutkintoa suorittavaa Mäntän seudun koulutuskeskuksen opiskelijaa. Opiskelijamäärä on oppilasennusteen mukaan 170 – 185 seuraavien vuosien aikana. Lukuvuonna 2008 – 2009 lukion opettajakuntaan kuuluu rehtori, 10 lehtoria sekä pari tuntiopettajaa. Lehtoreista 7 on yhteisiä yläkoulun kanssa.

Lukion opinto-ohjaajan tehtävät on yhdistetty äidinkielen lehtorin tehtäviin. Kouluterveydenhoitaja on yhteinen Mäntän yläasteen kanssa. Psykologi ottaa lukiolaisia vastaan yhtenä aamupäivänä viikossa. Oppilashuoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti.

Mäntän lukiossa on oppilashuollon suunnitelma osana opetussuunnitelmaa. Sen lisäksi laaditaan vuosittain oppilashuollon toimintasuunnitelma, jonka avulla pyritään ennaltaehkäisevään oppilashuoltoon.

Oppilashuoltoryhmä pyrkii toiminnassaan lähinnä ennaltaehkäisevään oppilashuoltoon. Toimintasuunnitelman mukaan työryhmässä käsitellään seuraavia aiheita:

- ajankohtaiset opiskelija-asiat
- vanhempainiltojen valmistelu yhteistyössä ryhmänohjaajien kanssa
- kehittämisehdotusten tekeminen koulu yhteisön toimivuuteen ja viihtyvyyteen liittyen
- oppilashuoltotoiminnan kehittäminen ja koulutuksiin osallistuminen
- lukion ja yläasteen niveltämiseen liittyvät asiat
- koulukohtaisen kriisiohjelman päivittäminen
- päihteiden ja huumeiden käytön ennaltaehkäisy(toimintaohjelma tehty)
- opiskelijoiden elämänhallintataitojen vahvistaminen
- kiusaamisen ehkäisyohjelma ykkösille

- tutortoiminnan kehittäminen lukiossa
- opiskelijoiden erityisen tuen arviointi, esimerkiksi luki-seulonnat

Oppilashuoltoryhmä kokoontuu jaksojen vaihtuessa uuden jakson alkaessa. Tiedot ajankohtaisista opiskelija-asioista kerätään edelleen lomakkeella. Oppilashuollollisia asioita pyritään käsittelemään myös info-palaverin aluksi.

Mäntän seudun koulutuskeskus (MSKK)

Mäntän seudun koulutuskeskuksessa nuori voi opiskella ammattiin mm. seuraavilla aloilla:

- tekniikka ja liikenne;
esim. koneistajan, levyseppähitsaajan, automaatioasentajan, elektroniikka-asentajan, puusepän ja talonrakentajan perustutkinnot
- yhteiskuntatieteet, liiketalous ja tietojenkäsittely;
esim. merkonomin tutkinto
- ravintola ja catering;
esim. suurtalouskokin ja ravintolakokin perustutkinnot
- sosiaali- ja terveys ja liikunta;
esim. parturi-kampaajan, kosmetologin tutkinnot

Mäntän seudun koulutuskeskuksessa on kaksi valvottua asuntolaa, tytöille ja pojille. Asuntolaan asumaan tulevien kanssa tehdään asumisesta sopimus, jossa asukkaat sitoutuvat noudattamaan asuntolan sääntöjä. Alaikäisen sopimuksen allekirjoittaa huoltaja.

MSKK tarjoaa ammatillista peruskoulutusta myös aikuisille. Oppisopimuskoulutus kuuluu tarjontaan kaikilla koulutusaloilla.

Pirkanmaan ammattikorkeakoulun Mäntän toimipiste

Pirkanmaan ammattikorkeakoulu on monialainen kouluttaja sekä ammatillisen osaamisen ja työyhteisöjen kehittäjä Pirkanmaalla. Opiskelijoita on noin 4000 Tampereella, Ikaalisissa, Mäntässä ja Virroilla.

PIRAMK tarjoaa ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta nuorille ja aikuisille. Lisäksi PIRAMKissa voi opiskella erikoistumisopinnoissa, avoimessa ammattikorkeakoulussa tai osallistua muuhun jatko- ja täydennyskoulutukseen.

Mäntän yksikössä koulutetaan tradenomeja liiketalouden koulutusohjelmassa sekä sairaanhoitajia (AMK) hoitotyön koulutusohjelmassa. Yksikkö toimii Mäntän seudun koulutuskeskuksen tiloissa.

Yhteinen toisen asteen koulutuksen hanke ”Lentopalloakatemia”

Käytössä on kolmen toisen asteen oppilaitoksen, Mäntän lukion, MSKK:n ja PIRAMK:n, opintovalikoima ja lentopallovalmennus. Lentopalloilijoille tarjotaan mahdollisuus valita opintoja kolmesta, samassa pihapiirissä toimivasta oppilaitoksesta. Yhteistä harjoitusta tarjotaan Valmennusvastaavien Rauli Salmijärven ja Reijo Poikosen johdolla koulutyön lomassa päiväaikaan kolme kertaa viikossa. Alueen edustuslentopalloilun tukiyhdistys MV-Lentis tekee tiivistä yhteistyötä oppilaitosten ja lentopallolinjan kanssa.

HYVIN SUJUVAA:

Ryhmäkoot ovat melko ihanteelliset murrosikäistenopettamiseen.
Opettajakunta on pätevää, työskentelyolosuhteet ovat asialliset.

Perustetaan uusi luokanopettajan virka lukuvuonna 2009-2010, jotta saadaan pienempi luokkakoko 3. -luokille Savosenmäen kouluun

Lähes kaikki oppilaat saavat päättötodistuksen.

Oppilashuoltoryhmät kokoontuvat kaikilla kouluilla.

Nivelvaiheiden (esiopetus -> 1. lk, 6. lk -> 7. lk /toinen aste) tiedonsiirto toimii.

Oppimisvaikeustutkimuksiin pääsee kohtuullisen ajan puitteissa.

KEHITETTÄVÄÄ:

Erilaiset oppijat ja monet yksilölliset ongelmat tuovat suuria paineita sekä yleisopetukseen että erityisopetukseen.

Erityisopettajien aika kuluu lähes kokonaan oppiaineissa yksilöllistettyjen opettamiseen eikä heillä jää tarpeeksi aikaa esim. sosio-emotionaalisesti oirehtiville lapsille erityisesti 7-9-luokilla.

Pienryhmissä opiskelee oppilaita kaikilta alakoululuokilta 1.-6, lisäksi luokissa käyvät osin yksilöllistetyt oppilaat - näin ollen yhdysluokkien määrä on liian suuri yhden opettajan hallittavaksi.

Esy- ja emu -oppilaiden (sopeutumisvaikeuksista kärsivien ja mukautetun opetukseen siirrettyjen oppilaiden) sijoittaminen samaan pienryhmään saattaa haitata oppimisen edistymistä.

Puheopetuksen määrä vie liikaa erityisopetuksen resursseja, puheterapeuttipalvelut ovat puutteelliset.

Tulkkipalveluiden saatavuus maahanmuuttajille on kallista ja vaikeaa.

Tähänastisista tukitoimista huolimatta kaikki oppilaat eivät ole saaneet perusopetuksen päättötodistusta joka lukuvuonna.

KEHITETTÄVÄÄ (jatkuu)

Alakouluilla melko isoja ryhmäkokoja heterogeenisissa ryhmissä.

Eryityisesti käytöshäiriöiset oppilaat tuovat paineita sekä toisille oppilaille että luokanopettajille. Isoissa luokissa, myös isoissa yhdysluokissa, paljon oppimisvaikeuksisia oppilaita.

Kouluterveydenhoitajan työaika on liian vähän Vilppulan alueella.

Koululääkärin ja opiskelijoiden mielenterveyspalveluja tarvitaan lisää.

Koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut ovat aivan riittämättömät muuhun kuin testaustoimintaan.

Sosiaalitoimen osallistuminen tukea antavana ja toimeenpanevana tahona vaihtelevaa.

Oppilashuoltoryhmien työskentelyn yhtenäistämistä tarvitaan ja tiedonkulkua tulee yhä kehittää.

Opettajilla uhkakuvana lähivuosien työllisyyden laskeminen oppilasmäärän vähenemisen vuoksi, mikä aiheuttaa opetustuntien vähenemisen erityisesti yläkoulussa.

Koulun työntekijöistä tärkeä osa toimii teknisen toimen alaisuudessa ja siksi tiedonkulkua teknisen toimen ja sivistystoimen välillä täytyy kehittää.

Opiskelijoiden mielenterveyspalvelujen riittävyys on taattava.
(psykologipalvelut, koulukuraattori) (lukio)

Opiskelijoiden terveydenhuoltopalveluja pitää lisätä. (kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri)

Nuorisotyö

Vilppulan ja Mäntän nuorisotoimi tarjoaa nuorille toimintamahdollisuuksia vapaa-aikana. Tärkein ja asiakasmäärältään suurin toimintamuoto on nuorisotilatoiminta. Nuorisotilojen tarkoituksena on toimia turvallisena ja päihdevapana kohtaamispaikkana etupäässä 13-17-vuotiaille nuorille. Nuorisotiloissa on tarjolla ajanvietepelejä ja erilaista pienimuotoista toimintaa, kuten karaokeiltoja, erilaisia peliturnauksia tai esim. elokuvailtoja. Tavoitteena on ollut saada tarjottavaksi erilaista teemakerhotoimintaa, mutta pienet toimintaresurssit ovat rajoittaneet toteutusta.

Nuorisotilojen käyttö on varsin runsasta: Mäntän Nuokulla kävijöitä on arki-iltaisin kahdestakymmenestä viiteenkymmeneen nuorta illassa, Vilppulan Paliksella 20-30 nuorta/arki-ilta ja Kolhon nuorisotiloilla 12 - 20 nuorta/arki-ilta.

Nuorisotoimen tarjoamat palvelut

Vilppulan ja Mäntän nuorisotoimi tarjoaa palveluja lähinnä ikäryhmälle 7-17-vuotiaat. Nuorisotilatointa on kohdistettu 13 – 17-vuotiaille, leiritoiminta 7 – 13-vuotiaille ja tapahtumat, retket ja muu toiminta kaikenikäisille nuorille.

Nuorisotoimen palveluksessa on kaksi (2) henkilöä, nuorisoasiainhoitaja ja nuoriso-ohjaaja ja lisäksi yksi nuoriso- ja vapaa-aikaohjauksen oppisopimuspaikka on avoimena. Hieman alle 2000 nuoren väkimäärään nähden työntekijämäärä on huomattavan pieni, ainakin jos palvelutarjonta halutaan pitää edes kohtuullisena.

Henkilöresurssien pienuuden vuoksi nuorisotoimella ei ole tarjota kovinkaan moninaisia harrastuspalveluja, pääasiassa ainoastaan puitteet vapaa-ajanviettoon ilman säännöllistä kerho- toimintaa. Kolmatta ohjaajaa tarvitaan kipeästi.

Nuoret ovat ottaneet tarjottavat palvelut vastaan hyvin, mutta he kaipaivat ohjattua- ja valvottua toimintaa myös viikonloppuisin.

* Monipuoliset mahdollisuudet harrastaa kaikenlaista ammattilaisten ohjauksessa*

Mänttä-Vilppulan päättäjiltä toivottaisiin myönteistä suhtautumista nuorisotoimintaan kohtaan. Panostus nuorten vapaa-ajanviettoon on panostus lähitulevaisuuteen. Nuoret tekevät muutaman vuoden kuluttua päätöksen, lähtevätkö muualle vai jäävätkö, eikä pienintä vaikutusta toki ole sillä, millainen kuva kotikunnasta on jäänyt nuoruusvuosina.

Nuorisoyhdistyksiä ja urheiluseuroja

Mäntässä ja Vilppulassa toimii ainoastaan muutama nuorisotoimintaa tarjoava yhdistys, joita merkittävimmin esillä ovat Koillis-Pirkanmaan 4H-yhdistys ry., Mäntän Nuorisosirkus ry., partiolaiset, Mäntän Elävän Musiikin yhdistys MELU ry sekä Pirkanmaan Sininauha ry.

Paikalliset urheiluseurat tarjoavat lajikirjoltaan laajat mahdollisuudet harrastaa liikuntaa ja urheilua. Tarjolla on muun muassa lentopalloa, jalkapalloa, budolajeja, jääkiekkoa, moottoriurheilulajeja, ammuntaa, keilaamista, yleisurheilua, hiihtoa, salibandya... Vahvimmin urheiluseuroista esillä ovat Mäntän Valo, Mäntän Urheilijat, Vilppulan Tähti, Kolhon Vihuri, Vilppulan Veikot, ViSUA, Mäntän Sutemi ja Koillis-Pirkan Kiekko.

Mäntän ja Vilppulan liikuntatoimi ei varsinaisesti järjestä toimintaa, mutta liikuntatoimi tarjoaa varsin hyvin edellytyksiä liikuntaharrastukseen myös nuorille

Seurakuntien ja järjestöjen lapsi- nuoriso- ja perhetyö, yksityisten palveluntuottajien tarjoamat palvelut

Mänttä-Vilppulan seurakunnan kasvatustyö

Tavoite

- Seurakunnan kasvatustyön tehtävänä on tukea perheitä kristillisessä kasvatustyössä kirkon tunnustuksen mukaisessa opetuksessa ja arjen perhe-elämässä.

- Edistetään kristillisten arvojen toteutumista perheiden elämässä sekä lasten ja nuorten kasvatuksessa.
- Annetaan lapsille ja nuorille kokemuksia turvallisista aikuissuhteista sekä ryhmään kuulumisesta.
- Annetaan lapsille mahdollisuus olla lapsia; lapsilla oikeus lapsuuteen.
- Kasvatustyö tukee ja pyrkii vahvistamaan oman jumalasuhteen ja seurakuntayhteyden löytämistä sekä auttaa kasvamaan kristittyinä kohti aikuisuutta.
- Perheitä tuetaan myös henkisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti.

Työvoima

Lapsityö: 4 lastenohjaajaa, vastaava lastenohjaaja sekä lapsityöstä vastaava teologi.

Varhaisnuoriso-, nuoriso- ja rippikoulutyö: 3 nuorisotyöohjaajaa, nuorisopastori, vapaaehtoisia ryhmänjohtajia ja kerhonojaajia.

Yhden **diakoniatyöntekijän** toimenkuvaan kuuluu erityisesti lapset, nuoret ja perheet. Lapsi ja nuoriso- ja perhetyö on osa kaikkien työntekijöiden työnkuvaa.

Kehtoluokkatyö: Onnittelukortit 1-4 –vuotiaille. Kirjalahjat.

Päiväkerhotyö: Päiväkerhot on tarkoitettu pääasiallisesti 3-5-vuotiaille lapsille, metsäkerhot 4-6 vuotiaille. Kerhot kokoontuvat Kolhon kirkolla, Mäntän seurakuntatalolla, Tammirannan seurakuntakodilla, Vilppulan seurakuntakeskuksessa ja Vuohimetsän kerhohuoneella.

Perhetyö: Avoin päiväkerho on tarkoitettu lapsille ja äideille, isille, isovanhemmille, kummeille, hoitajille. Kerhot kokoontuvat: Kolhon kirkolla, Mäntän seurakuntatalolla, Pohjaslahden Osuuspankin kerhotilassa, Tammirannan seurakuntakodilla, Vilppulan seurakuntakeskuksessa, Vuohimetsän kerhohuoneella. Äitilapsileiri Eskolassa ja Kalliolassa. Perheille suunnatut retket, leiripäivät, tapahtumat, konsertit, jumalanpalvelukset sekä vanhempainillat ja koulutustilaisuudet.

Yhteydet kaupungin lapsiryhmiin: Seurakunnan työntekijä vierailee kerran kuussa päivähoidon ryhmissä sekä esikouluryhmissä. Yhteiset joulujuhlat ja pääsiäiskirkot. Kaupungin lapsiryhmiä kutsutaan erilaisiin tapahtumiin joita srk järjestää.

Varhaisnuorisotyö

Varhaisnuorisotyöllä tarkoitetaan 1-6 luokkalaisten parissa tehtävää työtä. Työalan ytimen muodostavat kerho- ja leiritoiminta sekä yhteistyö koulujen kanssa. Kerhotoiminta rakentuu koulujen lukukausien aikana viikoittain kokoontuvista vapaaehtoisten ohjaajien pitämistä kerhoista Kolhossa ja Vilppulassa. Sininauhaliiton kanssa viikoittainen kerhotoiminta 5-6 luokkalaisille Mäntän nuorisotalolla. Kid's Action Night –toiminta toteutetaan neljä kertaa vuodessa yhdessä helluntaiseurakunnan kanssa.

Leiritoiminta tapahtuu seurakunnan omassa leirikeskuksessa Eskolassa ja Kalliolassa sekä keväällä, kesällä, että koulujen syyslomaviikolla.

Yhteistyö koulujen kanssa toimii hyvin. Seurakunta käy pitämässä päivänavauksia ja tuntivierailuja tukien näin myös koulun kasvatustehtävää. Myös erilaisia tapahtumia, koululaiskirkkoja tms. järjestetään yhteistyössä koulujen kanssa.

Seurakunnan kanssa yhteistoiminnassa toimivat partiolippukunnat Mäntänvuorenpartiolaiset sekä Otsolan Pojat ja Tytöt, jotka omalta osaltaan tekevät vapaaehtoisvoimin työtä 1-6 luokkalaisten parissa.

Rippikoulutyö

Rippikoulutyön kautta seurakunta tavoittaa vuosittain n. 90% 15-vuotta täyttävistä nuorista. Nykymuotoinen rippikoulu kestää n. puoli vuotta ja jokaisen rippikouluryhmän kanssa ollaan tekemisissä keskimäärin kahdesti kuussa ja 9 päivän leirijakson talvella tai kesällä Eskolassa tai Kalliolassa. Vuosittain järjestetään gospel-konsertti, joka kokoaa rippikoululaisten lisäksi huomattavan määrän (200-400) nuoria lähiseudulta. Rippikoulu antaa paitsi tietoa kristinuskon

peruskysymyksistä myös nostaa esille nuorten elämäkysymyksiin ja elämänhallintaan liittyviä asioita.

Rippikoulutyön jälkeiseen isokoulutukseen osallistuu noin kolmannes rippikoulun käyneistä. Koulutus antaa monenlaisia valmiuksia toimia erilaisten ihmisten kanssa sekä ryhmänohjaamistaitoja.

Rippikoululaisten vanhemmille järjestetään vanhempainiltoja joissa puhutaan myös vanhemmuudesta ja kotien kasvatustehtävästä.

Nuorisotyö

Nuorisotyöllä tarkoitetaan väljästi ikäryhmää 13-18 vuotta. Nuorteniltoja pidetään Kolhossa, Mäntässä ja Vilppulassa. K-16 illat ovat Vilppulassa.

Lisäksi nuorisotyössä järjestetään viikonloppuleirejä Eskolassa ja Kalliolassa sekä retkiä erilaisiin kristillisiin musiikki- ja muihin tapahtumiin. Nuorisotyön piiriin kuuluu myös nuorten musiikkiryhmä ja lentopalloilta.

Yhteistyö koulujen kanssa toimii hyvin. Säännölliset päivänavaukset Mäntässä, ja Vilppulassa. Lisäksi seurakunta järjestää syksyisin ryhmäyttämispäivät yhdessä Vilppulan yhteiskoulun kanssa kaikille 7. luokille Kalliolassa sekä MSKK:n kanssa aloittaville opiskelijaryhmille. Eskolassa. Koulupastoripäivystys kouluilla. Koulukirkkoja, muita tapahtumia, tilaisuuksia ja projekteja järjestetään koulujen kanssa yhdessä.

Diakoniatyö

Lapsia ja nuoria kohdataan diakoniavastaanotoilla, kotikäynneillä ja koulu- yms. vierailuilla sekä leiri- ja muussa virkistystoiminnassa. Diakoniatyö tukee lasten ja nuorten perheitä henkisen tuen lisäksi konkreettisilla avustustoimilla esim. ruoka-apu. Erityisasemassa ovat muun avustustoiminnan ulkopuolelle jäävät perheet.

Yleistä

Ns. näkymätöntä kasvatustyötä ovat lasten, nuorten ja vanhempien kanssa käydyt kahdenkeskiset sielunhoidolliset keskustelut, joissa puhutaan elämässä raskailta/vaikeilta tuntuista asioista. Näiden keskustelujen määrä on vuosien varrella lisääntynyt.

Sosiaalityö

Sosiaalityö ja aikuisväestön päihde- ja mielenterveyspalvelut

Sosiaalityön kokonaisuudella pyritään edesauttamaan kuntien asukkaiden hyvinvointia ja ehkäisemään ongelmien syntyä tai vaikeutumista.

Pitkäaikainen työttömyys tai muusta syystä johtuva pitkään jatkunut poissaolo työelämästä merkitsee usein jäämistä vähimmäisetuuksien tai viimesijaisen toimeentuloturvan eli toimeentulotuen varaan. Työttömyyden pitkittyminen on merkittävä köyhyysriskiä kasvattava uhka. Toimeentulotuella vastataan perheiden taloudellisen tuen tarpeisiin. Lasten vanhemmille tarkoitetuissa päihde- ja mielenterveyspalveluissa tulee huomioida lapsen etu ja perheen tarpeet. Sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja työskentelytapoja tulee kehittää.

Kunnissa toteutuu laki kuntouttavasta työtoiminnasta ja aktivointisuunnitelmat tehdään kaikille pitkäaikaistyöttömille. Kunnissa järjestetään aktiivisesti opiskelupolkuja ja tarvetta vastaavasti

kuntouttavan työtoiminnan paikkoja, mikä ehkäisee hyvin syrjäytymistä. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi kolmas sektori kuten A-kilta Mäntässä tukee elämänhallintaa ja päihteettömyyttä työllistämällä pitkäaikaistyöttömiä. Vilppulan seudun Palvelukotiyhdistys järjestää työ- ja päivätoimintaa Vilppulan Tulkuntuvassa ja Kolhon Mäntyrinteellä. Palvelukotiyhdistys järjestää Vilppulassa ja Mäntässä kuntouttavan työtoiminnan paikkoja. Myös useat yhdistykset ja järjestöt toimivat yhä tiiviimmin verkostona. Tämä ehkäisee syrjäytymistä sekä palvelun antajien että niiden kohteina olevien osalta.

Lapsiperheiden sosiaalityö

Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 4)

Lastensuojelu

Lastensuojelutyöllä pyritään toteuttamaan Lastensuojelulain (417/2007) 1 §:ssä asetettua tavoitetta turvata lasten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Vanhemmillä on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja hyvinvoinnista, johon muut sukulaiset ja tuttavat voivat osallistua ja siten tukea perheen arkea. Yhteiskunnalla on kuitenkin viimesijainen vastuu lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Lastensuojelutyöllä pyritään turvamaan lasten oikeudet vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin, tukemalla vanhempia lasten kasvatuksessa sekä tarvittaessa tekemällä perhe- ja yksilökohtaista työtä. Yhteistyötä tehdään esimerkiksi päivähoiton, koulun, neuvolan ja terveydenhuollon kanssa.

Lastensuojelulaki (417/2007, 3 §.) määrittää lastensuojeluksi lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun, jota ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. Tämän lisäksi kunnan tulee järjestää ehkäisevää lastensuojelua, jonka tarkoituksena on edistää ja turvata lapsen kasvua ja hyvinvointia sekä tukea vanhempia. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan myös muiden palvelujen piirissä, kuten päivähoitossa tai kouluissa.

Lastensuojelun järjestäminen

Lastensuojelun sosiaalityö on järjestetty Mäntässä ja Vilppulassa yhdenmukaisen mallin mukaisesti. Yhdennetyssä mallissa sosiaalityöntekijät hoitavat vastuualueillaan sosiaalityön kokonaisuus. Mäntässä ja Vilppulassa työskentelee kaikkiaan kuusi sosiaalityöntekijää, joista yhdellä työalueena on sekä Mäntän että Vilppulan lastenvalvojan tehtävät. Työalueet päivähoitossa ja alueen kouluissa on jaettu sosiaalityöntekijöiden kesken. Mäntässä alueet on jaettu lisäksi maantieteellisesti kolmen sosiaalityöntekijän kesken. Mäntässä ja Vilppulassa työskentelee lisäksi molemmissa yksi perhetyöntekijä. Perhetyön piirissä oli kaikkiaan 31 perhettä, joissa oli yhteensä 67 lasta vuoden 2008 toimintatilastojen mukaan.

Palveluyhteistyön käynnistyttyä vuonna 2007 yhteensä kolmesta sosiaalityöntekijästä tuli yhteisiä Mäntässä ja Vilppulassa.

Mänttä-Vilppulan sosiaalityö jakautuu 1.1.2009 alkaen lapsiperhepalveluihin ja aikuispalveluihin.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia Mäntässä ja Vilppulassa ovat taloudellinen tuki, ehkäisevä toimeentulotuki, sosiaalityöntekijän ohjaus ja neuvonta, lastensuojelun avohuollon perhetyö, tukiperhe- ja tukihenkilötoiminta. Ostopalveluna räätälöidyt avotyö- ja perhetyö tai lyhytaikainen laitoshoido.

Mäntässä ja Vilppulassa nuorten erityispalvelut tuottaa Mäntän seudun terveydenhuoltoalue. Lisäksi yläasteikäisille nuorille on ollut ostopalveluna avovastaanottoja. Ostopalvelut ovat vuosittain budjettiasiana, mikä vaikeuttaa suunnittelua ja kehittämistä.

Sosiaalilautakunta on esittänyt sivistys- ja terveystoimelle työntekijää nuorten mielenterveyspalveluihin vuodelle 2009. Lisäksi sosiaalilautakunta on esittänyt lapsiperheiden kotipalveluun kaksi työntekijää vuodelle 2009.

Perheille tulee voida tarjota tukea kotiin jo ennen lastensuojeluasiakkuutta ja myös kriisiytyneissä perhetilanteissa aiempaa nopeammin ja varhaisemmassa vaiheessa. Kriisitilanteisiin voi liittyä muun muassa vaikea avioero, perheenjäsenen vakava sairaus tai kuolema sekä synnytyksen jälkeinen masennus. Työskentelymallissa tarvitaan sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden kanssa psykologin sekä terveydenhoitajan yhteistyötä, varhaista puuttumista ja tukea, jotta voidaan vähentää huostaanottojen määrää.

Viime vuosina sijaishuolto huostaanoton jälkeisenä hoitona ja kasvatuksena kodin ulkopuolella on ollut Mänttä-Vilppulassa yhteensä 10 766 hoitopäivää vuodessa. Taso on pysynyt korkealla koko 2000-luvun.

Mänttä-Vilppulan kaupungissa ei ole omia sijaishuollon yksiköitä vaan kaupungissa toimii yksityisiä palveluita tuottavia lastensuojelulaitoksia yhteensä kolme ja lisäksi yksi ammatillinen perhekoti. Kunnassa on myös yksityisiä sijaisperheitä sekä Pelastakaa Lapset ry:n käyttämiä sijais- ja tukiperheitä.

Erovanhempien sosiaalityö

Lapsen hyvinvointi toteutuu ensisijaisesti vanhempien tai huoltajien kautta. Näin ollen vanhempien ja vanhemmuuden tukeminen on ensiarvoista lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta. Lapsen ja nuoren hyvinvoinnissa ja kehityksessä ovat keskeisiä perussuhde (lapsen tai nuoren suhde huoltajiin) ja lähisuhteet (lapsen tai nuoren suhde lähipiiriin).

Erityisen tärkeää lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta on vanhempien ja vanhemmuuden tukeminen perheessä tapahtuvan suuren muutoksen, avo- tai avioeron hetkellä ja sen jälkeen. Jopa neljännes suomalaisista lapsista asuu erossa toisesta vanhemmastaan. Vastuu perheenjäsenistä ei perustu avioliittoon ja parisuhteeseen vaan vanhempien vastuuseen lapsistaan.

Monissa erolasten kokemuksia kartoittaneissa tutkimuksissa on todettu, että yksi tärkeimmistä lasten eron jälkeistä hyvinvointia selittävästä seikoista on ollut yhteyden säilyttäminen myös siihen vanhempaan, jonka luona lapsi ei asu. Lapsen tapaamisoikeus on tärkeä väline erolapsen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Biologisten vanhempien yhteistyötä hankaloittaa se, että vanhempien väliset ristiriidat eivät useinkaan pääty eroon, vaan ne voivat lisääntyä eron jälkeen. Vanhempien katkeroituminen voi vaikeuttaa suhdetta lapseen ja tehdä lapsesta välikappaleen vanhempien välisiin riitoihin.

Etävanhemmuuteen vaikuttavat eronneiden puolisoiden välinen suhde, lapsen ja etävanhemman välinen suhde sekä vanhempien uudet parisuhteet. Toisaalta lähivanhemmalla saattaa olla perusteltu syy estää tapaamisia perheväkivallan uhkan tai etävanhemman päihde- tai mielenterveysongelman vuoksi. Näissä tilanteissa lapselle ja etävanhemmalle olisi kyettävä järjestämään valvottuja tapaamisia esim. harrastusten parissa tai turvakotien tai järjestöjen toimipaikoissa.

Toisaalta etävanhemmalla ei ole oikeutta kaikkiin perhepoliittisiin etuuksiin, joilla voitaisiin vahvistaa eron jälkeistä vanhemmuutta. Eron jälkeen molempien perheiden taloudellinen tilanne usein heikkenee, sillä lähes samoilla tuloilla joutuu nyt elättämään kaksi kotitaloutta.

Perheille pitäisi olla tarjolla erotilanteissa huomattavasti enemmän psykososiaalista tukea, jotta vanhemmuussuhde ei sekoittuisi parisuhteristiriitoihin. Lapsen kannalta olisi hyvä, että tapaamisten käytännöt vakiintuisivat mahdollisimman pian eron jälkeen.

Kun otetaan huomioon, kuinka suuri on niiden lasten joukko, jotka 1. ovat perheissä siinä ahdistavassa ilmapiirissä, jossa eron uhka on olemassa 2. ovat akuutin erokriisin vaikutuspiirissä, 3. ovat eron jälkeisen eronneiden puolisoiden elämän uudelleenjärjestelyn kaaoksessa, tai 4. ovat pitkittyneen erokriisin vanhempien välisen jatkuvan syyttelyn ja taistelun keskellä, nämä lapset tarvitsevat paljon tukea tilanteen aiheuttamien vaurioiden ehkäisemiseksi tai minimoimiseksi. Tämä edellyttää paikkakunnan perus- ja erityispalvelujen yhteistyötä ja työn kohdentamista oikein ja oikeaan aikaan.

Ainakin seuraavien tahojen työpanos on keskeinen eronneiden vanhempien ja heidän lastensa tukemisessa ja sitä tulisi edelleen vahvistaa: **Lastenvalvoja** tilanteeseen liittyvän neuvonnan antajana, lapsia koskevien sopimusten valmistelijana ja tekijänä ja myöhemmin niiden soveltamisen ongelmienratkaisemisessa. **Perheneuvola** erovanhempien ja lasten tukena ja ongelmien tutkijana sekä hoitajana, yhteistyötä lastenvalvojan kanssa jo eron alkuvaiheessa erityisesti vaikeimmissa kriiseissä. **Lastensuojelun sosiaalityöntekijät** vaikeimmissa erokriiseissä, joissa lasten terveys, kehitys ja turvallisuus vaarantuvat. **Toimeentulotukiasioita hoitavat sosiaalityöntekijät** taloudellisen tuen antajana eron taloudellisten rasitteiden ollessa suurimmillaan. **Koulujen oppilashuolto** eron aiheuttaman lasten oirehtimisen heijastuessa koulutyöhön, **Mielenterveystoimisto** eron johtaessa vanhemman vakaviin psyykkisiin ongelmiin. Etävanhempien ja lasten **Valvottujen tapaamisten** mahdollisuuksia varten tulisi olla enemmän tiloja, koska ero johtaa yhä useammin vanhemman vakaviinkin psyykkisiin ongelmiin.

Perhetyö

Mänttä-Vilppulan sosiaalitoimessa työskentelee kaksi perhetyöntekijää. Perhetyö on ehkäisevä ja avoimuuslasten lastensuojelutyön muoto, jota toteutetaan aina yhteistyössä perheen, perhetyöntekijöiden ja lastensuojelun sosiaalityön kanssa. Kotiin tehtävän perhetyön lisäksi ei ole voimavaroja järjestää vertaisryhmiä.

Asiakkuus lastensuojelun perhetyössä tulee vireille lastensuojelutarpeen selvityksen kautta. Tällöin lasten asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on jo ollut huolta lapsen kasvusta, kehityksestä ja hyvinvoinnista tai vanhemmuuteen liittyvistä asioista, tai perheestä/lapsesta on tullut lastensuojeluilmoitus muulta taholta.

Lastensuojelutarpeen selvittämisessä on perhetyöntekijän hyvä olla mukana arvioimassa, hyötykö kyseinen perhe perhetyöstä. Lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen sosiaalityöntekijä tekee perheen kanssa lastensuojelun avoimuuslasten asiakassuunnitelman, jossa sovitaan lastensuojelun

perhetyön aloittamisesta avohuollon tukitoimenpiteenä. Perheen kanssa yhteistyössä tehdään perhetyön suunnitelma, jossa kartoitetaan perheen voimavarat ja avun tarve. Tämän pohjalta sovitaan perhetyön tavoitteet, joihin perhe osaltaan sitoutuu.

Perhetyöntekijä tekee tiivistä yhteistyötä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa muun muassa viikoittaisissa lastensuojelupalavereissa.

Lastensuojelun perhetyön lisäksi perhetyöntekijä tekee ehkäisevän perhetyön käynnejä siinä määrin kuin työajan puitteissa on mahdollista. Aloite näistä käynneistä tulee yhteistyötahojen, kuten neuvolan ja päivähoidon kautta. Päätöksen näistäkin perhetyön käynneistä tekee sosiaalityöntekijä. Lyhytkestoisinakin nämä käynnit ehkäisevät pidempää lastensuojelupalvelujen käyttöä.

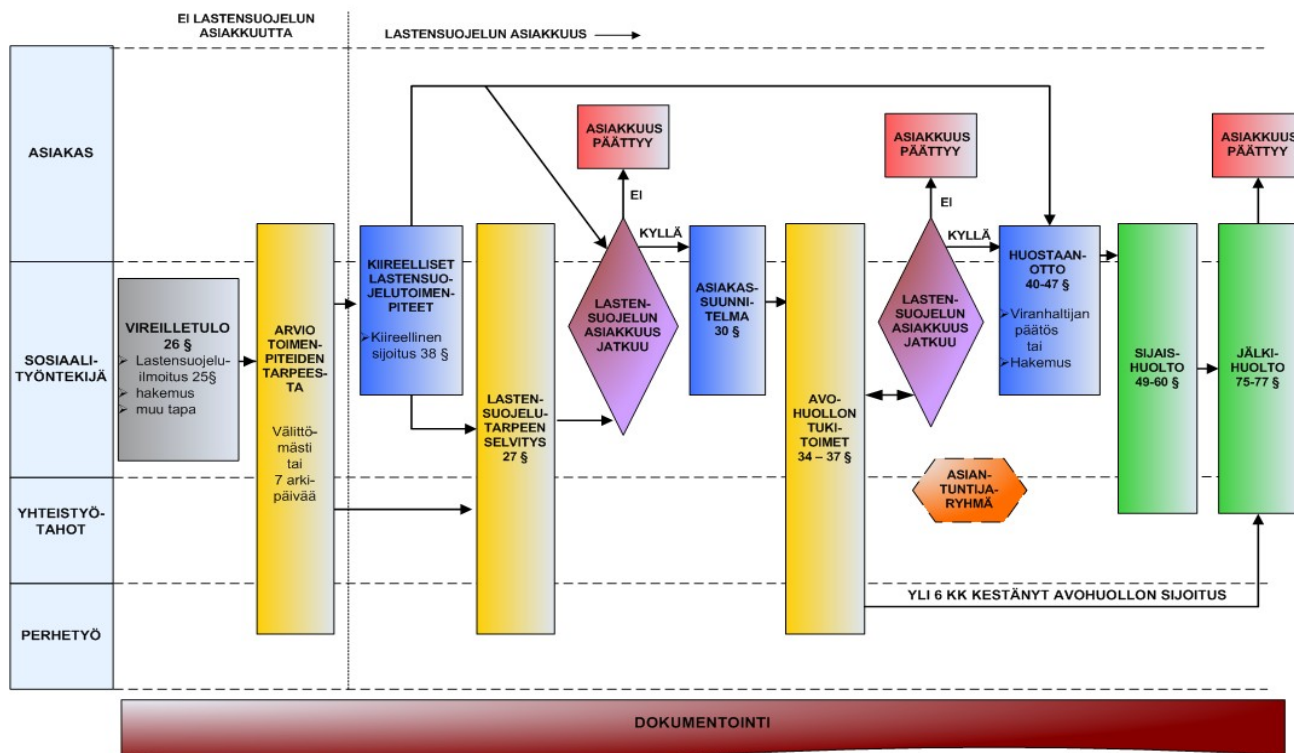
HYVIN SUJUVAA:

- Yhteistyö eri ammattiryhmien välillä (esim. sos. toimi, neuvola, koulut, päivähoito, poliisi, erikoissairaanhoido).
- Lastensuojelutarpeen selvityksen prosessi selkeä, jossa perhetyöntekijät ovat mukana.
- Perhetyön suunnitelman ja perhetyön uusien työvälineiden (tunnekortit ym) käyttö vahvistaneet suunnitelmallisuutta ja tavoitteisuutta lapsiperheissä.
- Luottamukselliset suhteet perheisiin ja lapsiin, näkyy mm siinä, että perheet ottavat yhteyttä itse.
- Työntekijöiden lisäys kotihoidon perhetyöhön

KEHITETTÄVÄÄ:

- Ei resursseja ehkäisevään perhetyöhön eikä parityöskentelyyn moniongelmaisissa perheissä - asiakassuhteet yli vuoden pituisia, kun tavoite olisi 3 kk-6 kk.
- Nuoret väliinpuotoajia, nuorten ja heidän perheidensä lisätuen tarve; nuorilla puutteita sosiaalisissa taidoissa, ei ystäviä, kokevat ulkopuolisuutta, kokevat koulukiusaamista, vanhemmat eivät riittävästi kykene tai osaa tukea nuoriaan, nämä nuoret hyötyisivät vertaisryhmätoiminnasta tai omasta tukihenkilöstä.
- perheitä liian paljon yhdelle työntekijälle, jolloin käyntikertoja liian pitkin välein.
- Lapsiperheet (alle kouluikäisiä lapsia) vievät suurimman osan työajasta.
- perheiden suurempi tukeminen ja vastuuttaminen lastensa hyvinvoinnista.

LAPSI- JA PERHEKOHTAINEN LASTENSUOJELUPROSESSI

Lastensuojeluasian vireille tulo

Lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on vastaanottanut 25 §:n mukaisen ilmoituksen taikka saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. (26 §)

Lastensuojelutarpeen selvitys ja arviointi ovat sosiaalityöntekijän vastuulla (26 §). Sosiaalityöntekijöillä on velvollisuus tutkia jokainen lastensuojelua koskeva ilmoitus, mutta varsinaisiin lastensuojelutoimenpiteisiin ei koskaan ryhdytä ilman lapsen ja perheen tilanteen selvittelyä. Tavoitteena on riittävän varhainen puuttuminen ja erilaisten tukiverkostojen mukaan saaminen.

Kun sosiaalityö on saanut lastensuojeluilmoituksen, on sillä velvollisuus kirjata ilmoitus lastensuojeluilmoitusten rekisteriin. Tämä ei tarkoita vielä lastensuojeluasiakkuuden alkamista, vaan kyse on lastensuojeluasian vireille tulosta (26 §).

Lastensuojeluun voi ottaa yhteyttä tai tehdä lastensuojeluilmoituksen esimerkiksi naapuri, sukulainen, viranomainen, perheen jäsen tai lapsi tai nuori itse. Yhteydenotto voi muodoltaan olla myös hakemus esimerkiksi taloudellisia tukitoimia haettaessa. Vireille tulo voi lisäksi tapahtua sosiaalityöntekijän oman huolen perusteella. Huolenaihe on voinut syntyä esimerkiksi jossakin muussa yhteydessä esiin tulleen asian perusteella.

2.3. Lastensuojelun tarve kunnassa

Sosiaalityössä näkyy lisääntynyt lastensuojelutyön tarve. Sosiaalityöntekijät saavat lähes päivittäin yhteydenottoja monilta eri tahoilta. Pääasiallinen yhteydenoton syy on vakava huoli lapsesta.

Lastensuojelun tarve näkyy seuraavista lastensuojelun ilmoituksista.

Mäntässä lastensuojeluilmoitukset marraskuun 2008 loppuun mennessä yhteensä 40 ilmoitusta, joista viranomaisilta 35 (poliisi, nuorisotoimi, terveydenhuolto, koulu, päivähoito ja hätäkeskus) sekä yksityisiltä 5.

Mäntässä lastensuojeluilmoitusten lapset ovat useimmiten kouluikäisiä, 13-15 -vuotiaita on suurin ryhmä (12/40).

Vilppulassa lastensuojeluilmoituksia on ollut yhteensä 23 ilmoitusta, joista viranomaisilta 15 (sosiaalipäivystys, kouluterveydenhuolto, poliisi, perheneuvola ja KMV-turvapalvelut) sekä yksityisiltä yhteensä 7.

Uuden lastensuojelulain mukaisia selvityksiä on tehty Mäntässä 10 ja Vilppulassa 9. (Määrä tarkistetaan vielä!) Selvitysten määräaika on kolme kuukautta.

Lastensuojelun tarvetta aiheuttavista tekijöistä voi todeta seuraavaa.

Kodin ulkopuolelle sijoitusten taustalla voivat olla niin vanhemmista kuin lapsistakin johtuvat syyt. Paikalliset selvitykset osoittavat, että usein taustalla on päihteiden käyttö. 13-17 -vuotiailla nuorilla nuoren oma päihteiden käyttö oli tekijänä yli kolmannessa huostaanotoista. Sama yleispiirre on Ylä-Pirkanmaalla. Lasten ja nuorten erityispalvelujen puute kuten hoitoon pääsy ja polikliinisten palvelujen etäisyys voivat olla yhteydessä lastensuojelutarpeen kasvuun.

Lastensuojelun kustannukset tulevat olemaan Mänttä-Vilppulassa 1 252 600 € vuonna 2009

Lastensuojeluilmoitukset

Lastensuojeluilmoitus on ilmoitus lapseen kohdistuvasta vakavasta huolesta, joka vaarantaa lapsen psyykkisestä tai fyysistä kehitystä ja kasvua. Lastensuojeluilmoitus tehdään, kun on huoli lapsen hyvinvoinnista. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa yksityinen henkilö, viranomainen tai lapsi/nuori itse. Lastensuojelulain mukaan viranomaisilla, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon, päivähoidon, koulutoimen, poliisin tai seurakunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevalla henkilöllä on ns. ilmoitusvelvollisuus. Lain mukaan em. henkilöiden on ilmoitettava sosiaalilautakunnalle, mikäli he ovat työssään saaneet tietää lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25§.) Kun sosiaalitoimi on saanut lastensuojeluilmoituksen, on sillä velvollisuus kirjata ilmoitus lastensuojeluilmoitusten rekisteriin.

Uuden lastensuojelulain myötä lastensuojeluilmoitusten tilastointi on aloitettu 1.1.2008. Vilppulassa on vastaanotettu 2008 lokakuun loppuun mennessä yhteensä 21 lastensuojeluilmoitusta. Samana aikana Mäntässä on ollut lastensuojeluilmoituksia 32.

Lastensuojelutarpeen selvitys

Lastensuojelutarpeen selvitys ja arviointi ovat sosiaalityöntekijän vastuulla (26 §).

Lastensuojelutarpeen selvittämisen aloittaminen tarkoittaa samalla lastensuojeluasiakkuuden alkamista. Selvityksessä sosiaalityöntekijä arvioi työparinsa kanssa lapsen tuen ja suojelun

tarpeen, kasvuolosuhteet sekä vanhempien edellytykset huolehtia lapsen hoidosta. Selvitys tehdään aina yhteistyössä lapsen sekä hänen perheensä kanssa. Lastensuojelutarpeen selvitys on yhteistyötä lapsen, vanhempien sekä tarvittaessa muiden läheisten kanssa. Lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisessä on oleellista avoimuus ja suunnitelmallisuus; mitä tehdään, koska ja miksi. Selvitysprosessissa on tärkeää huomioida lapsen ja muiden perheenjäsenten näkemys heidän arjestaan ja tarpeistaan.

Lastensuojelutarpeen selvitys päättyy yhteenvetoon, jossa työntekijät arvioivat sitä, jatkuuko lastensuojeluasiakkuus vai ei. Mikäli lastensuojeluasiakkuus jatkuu laaditaan asiakassuunnitelma, josta ilmenevät perheelle suunnatut lastensuojelun tukitoimet ja palvelut. Lisäksi asiakassuunnitelmaan kirjataan asiat, olosuhteet ja tavoitteet, joihin pyritään vaikuttamaan suunnitelmassa määritellyn ajan kuluessa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 27§, 30§.)

Lastensuojelutarpeen selvittämisessä on perhetyöntekijän hyvä olla mukana arvioimassa, hyötyykö kyseinen perhe perhetyöstä. Lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee perheen kanssa lastensuojelun avohuollon asiakassuunnitelman, jossa sovitaan lastensuojelun perhetyön aloittamisesta avohuollon tukitoimenpiteenä.

Jos perhetyöntekijä ei ole ollut mukana tekemässä lastensuojelutarpeen selvitystä, tulee perhetyön asiakkuus vireille perhetyöntekijän ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän yhteisessä viikoittaisessa lastensuojelupalaverissa. Tässä palaverissa sovitaan asiakkuuden aloittamisesta ja yhteisestä kotikäynnistä.

Lastensuojelun avohuollon sosiaalityö

Mikäli lastensuojelutarpeen selvitys antaa aiheen huoleen lapsen tai nuoren hyvinvoinnista, jatkuu lastensuojelun asiakkuus. Vanhemmat, lapsi ja sosiaalityöntekijät tekevät yhdessä asiakassuunnitelman ja etsimään keinot, joilla pyritään tukemaan lasta ja perhettä.

Ylä-Pirkanmaalla avohuollollisten tukitoimien piirissä olevia 0-17-vuotiaita lapsia ja nuoria oli vuonna 2006 5,1 vastaavanikäisestä väestöstä kun Mäntässä 4,9 % ja Vilppulassa 3,8 %. Mäntässä on nousua vuodesta 2000.

Asiakassuunnitelmien määrä

Mäntässä on yhteensä 61 alle 18-vuotiasta lastensuojelun avohuollon asiakasta marraskuun lopussa vuonna 2008.

Vuonna 2008 asiakassuunnitelmia on tehty yhteensä 45, joista avo- ja jälkihuollon asiakassuunnitelmia on 17 lapselle/nuorelle. Lisäksi sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten asiakassuunnitelmia on tehty noin 28 vuoden 2008 aikana.

Vilppulassa on yhteensä x alle 18-vuotiasta lastensuojelun avohuollon asiakasta marraskuun lopussa vuonna 2008.

Vuonna 2008 on tehty asiakassuunnitelmia yhteensä x (20+, joka tarkistetaan), joista avo- ja jälkihuollon asiakassuunnitelmia x kpl. Lisäksi sijaishuollossa olevien asiakassuunnitelmat noin x vuoden 2008 aikana.

Avohuollon asiakassuunnitelma laaditaan yhteistyössä perheen kanssa. Lastensuojelun tukitoimien tarvetta arvioidaan säännöllisin väliajoin ja tarvittaessa. Mikäli perheen tilanne arvioidaan sellaiseksi, ettei lastensuojelun tukitoimille ole enää tarvetta, lastensuojelun asiakkuus päättyy.

Lastensuojelun avohuollon työskentelytapoina ovat keskustelu, ohjaus ja neuvonta, joiden lisäksi käytetään muita avohuollon tukitoimia, joita ovat muun muassa taloudellinen tuki, perhetyö, tukiperhe- ja tukihenkilötoiminta sekä lapsen kuntouttamiseen liittyvät hoito- ja terapiapalvelut (Lastensuojelulaki 417/2007, 36 §.)

Lastensuojelun avohuollossa tehdään yhteistyötä muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa, joka edellyttää laajojen verkostojen hallintaa. Yhteistyötahoja ovat muun muassa koulut, päivähoito, terveydenhuolto sekä muut viranomaistahot ja järjestöt.

Sijaishuolto

Kodin ulkopuolelle 0-17 vuotiaista oli sijoitettuna Mäntässä 1,4 % ja Vilppulassa 1,4 % vastaavanikäisestä väestöstä kun määrä oli Ylä-Pirkanmaalla 1,2 %. Määrä on vuodesta 2000 Mäntässä kaksinkertaistunut ja Vilppulassa kolminkertaistunut.

Vuonna 2006 huostassa olleita 0-17-vuotiaita vastaavanikäisestä väestöstä oli Mäntässä 1,2 % ja Vilppulassa 1,2 % kun Ylä-Pirkanmaalla 1 %. Määrä on noussut vuodesta 2000.

Lapsen kiireellinen sijoitus on mahdollinen toimenpide, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen tarpeessa. Ennen päätöstä kiireellisestä sijoituksesta on selvítettävä lapsen, vanhemman, huoltajan sekä muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön mielipide ja käsitys asiasta. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, jos selvittämisestä aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa haittaa lapsen terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle. Kiireellisen sijoituksen aikana sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää lapsen asioista kiireellisen sijoituksen tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa siten kuin lastensuojelulain 45§:ssä säädetään.

Huostaanottoa valmisteltaessa selvitetään lapsen, vanhempien tai huoltajien, sekä muiden läheisten mielipiteitä ja toivomuksia. Perheenjäsenille järjestetään myös viralliset kuulemiset ja tiedoksiannot. Lastensuojelulain 40§:n mukaisesti sosiaalityöntekijöillä tulee olla valmistelutyön tukena tapauskohtaisesti oikeudellista sekä muuta lapsen tilanteeseen liittyvää asiantuntemusta.

Kun lapsi on otettu huostaan, sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhoidosta.

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanoton jälkeistä hoitoa ja kasvatusta kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa järjestetään perhehoitona, laitoshoidona tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla (Lastensuojelulaki 417/2007 49–50 §).

Lapsen huostaanotto ja sijoitus ovat viimesijainen, mutta toisinaan välttämätön keino turvata lapsen hyvinvointi ja turvallisuus. Huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen voivat olla asiakkaiden suostumukseen perustuvia tai tahdonvastaisia. Asiasta tekee päätöksen hallinto-oikeus sosiaalijohtajan hakemuksesta (Lastensuojelulaki 417/2007, 43 §.).

Huostassapito on toistaiseksi voimassaoleva, ja se lakkaa viimeistään lapsen tullessa täysi-ikäiseksi. Huostassapito voidaan kuitenkin lopettaa aiemmin, mikäli huostaanotolle ja sijaishuollolle ei enää ole lastensuojelulain mukaista tarvetta ja se on lapsen edun mukaista (Lastensuojelulaki 417/2007 47 §).

Jälkihuolto koskettaa sijaishuollossa ja vähintään puoli vuotta kestäneessä avohuollon sijoituksessa olleita lapsia ja nuoria. Kunnan jälkihuoltovelvoite päättyy nuoren täyttäessä 21 vuotta, tai viiden vuoden kuluttua siitä kun lapsi on ollut sijoituksen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Jälkihuollon tuki ja palvelut riippuvat yksilöllisistä tarpeista. Jälkihuollon piirissä olevaa

nuorta voidaan tukea myöntämällä toimeentulotukea, auttamalla nuorta oman asunnon ja ammatin hankinnassa sekä muissa itsenäistymiseen liittyvissä menoissa.

Vuoden 2008 alusta voimaan tulleen lastensuojelulain 14 §:n 2 momentin mukaan kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulee asettaa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoista sekä muista lastensuojelutyössä tarvittavista asiantuntijoista koostuva lastensuojelun asiantuntijaryhmä.

Lastensuojelun asiantuntijaryhmä avustaa sosiaalityöntekijää lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa ja muussa lastensuojelun toteuttamisessa. Lisäksi asiantuntijaryhmä antaa lausuntoja lastensuojelutoimenpiteitä koskevan päätöksenteon tueksi. Ryhmässä on terveydenhuollon eri osa-alueiden, varhaiskasvatuksen, koulutoimen sekä sosiaalitoimen ja juridiikan asiantuntijoita Virroilta, Ruovedeltä, Mäntästä ja Vilppulasta.

Sosiaalipäivystys

Lastensuojelun sosiaalipäivystys on järjestetty 1.1.2007 alkaen Ylä-Pirkanmaan kuntien kesken yhteistyönä. Palvelun tuottamisesta vastaavat kuntien sosiaalityöntekijät ja sosiaalijohtajat varallaolona. Vuonna 2007 sosiaalipäivystyksen saatavuus oli 24 tuntia vuorokaudessa. Vuonna 2008 sosiaalityöntekijät vastasivat sosiaalipäivystyksestä vain viikonloppuisin ja arkipyhäpäivinä. Arki-iltoina hälytyskeskus on tarvittaessa ottanut yhteyttä toimintaohjeen mukaisesti sosiaalijohtajaan.

Hälytystapahtumia on ollut vuonna 2007 yhteensä 46, joista 35 on hoidettu puhelimitse ja 11 kotikäyntinä. Vuoden 2008 syyskuuhun mennessä hälytyksiä on ollut 15, joista kolme hoidettu kotikäyntinä.

Sosiaalipäivystyksen jatko on avoimena, koska sosiaalityöntekijät eivät ole käytettävissä työn ohella varalla-oloon.

Asiakkaiden kokemuksia tarjotuista palveluista

Mäntän kaupungin ja Vilppulan kunnan sosiaalitoimessa ei ole kerätty asiakaspalautetta.

Sosiaaliasiamiehen selvityksien kautta on saatavissa tietoja sosiaalipalvelujen tuottamista kokemuksista asiakkaille.

Vilppula

Vuonna 2007 sosiaaliasiamiehen otettiin yhteyttä yhteensä 4 vuonna 2007 (6 kpl vuonna 2006). Yhteydenotot ovat olleet toimeentulotuesta, vammaispalvelusta, perheasioista ja päihdehuollosta. Sosiaaliasiamies mainitsee olleensa asiakkaan nimenomaisella suostumuksella mukana 2 neuvottelussa asiakkaan ja sosiaalitoimen välillä. Asiakaslain mukaan asiakkaalla on oikeus saada selvitys eri toimenpidevaihtoehdoista ja niiden vaikutuksesta. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu.

Muistutuksia huonosta kohtelusta ei ole jätetty.

Sosiaalihuollon asiakkaat tekivät Vilppulassa vuoden 2007 aikana yhteensä 2 oikaisuvaatimusta viranhaltijapäätöksistä. Oikaisuvaatimusten käsittelyaika on ollut 1-1,5 kuukautta. Lautakunta ei muuttanut kumpaakaan viranhaltijapäätöstä tai palauttanut uudelleen käsiteltäväksi. Lautakunnan päätöksistä ei jätetty valituksia hallinto-oikeudelle.

Ehkäisevään toimeentulotukeen on ollut vuonna 2007 14 000 euron määrärahavaraus, josta on käytetty 11 639 euroa, mikä on 2,5 myönnetyn toimeentulotuen määrästä. Valtakunnallinen tavoite on 3,3, %

Mäntän ja Vilppulan yhteisesti johdettu palvelutuotanto on mahdollistanut yhteisten virkojen perustamisen. Kaksi sosiaalityöntekijän virkaa on yhteisiä ja lisäksi yhteinen johtavan sosiaalityöntekijän virka. Näin on voitu vahvistaa lastensuojelutyötä vaikka uusia vakansseja ei ole perustettu lisää. Lastensuojelun asiantuntijaryhmää koskeva valmistelu ja ryhmän käynnistäminen tehdään vuoden 2008 kuluessa.

Mänttä

Sosiaaliamieheen on ollut asiakasyhteydenottoja yhteensä 13 vuonna 2007 (8 kpl vuonna 2006). Yhteydenottoja on ollut toimeentulotuesta (3), vammaispalvelusta (2), omaishoidontuesta (2), kotipalvelusta (1) sekä neljä muuta asiaa.

Asiakaslain mukaisia muistutuksia on jätetty 2 kpl. Asiakslain 8 §:n mukaan asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Sosiaalihuollon asiakkaat tekivät Mäntässä vuoden 2006 aikana yhteensä 9 oikaisuvaatimusta viranhaltijapäätöksiin. Oikaisuvaatimuksista kaikki koskivat toimeentulotukea. Lautakunta ei muuttanut yhtään tai palauttanut uudelleen käsiteltäväksi. Lautakunnan päätöksistä on tehty yksi valitus hallinto-oikeuteen. Korkein hallinto-oikeus on käsitellyt vuonna 2007 yhden Mäntän kaupunkia koskevan toimeentulotukiasian. Hallinto-oikeuden ratkaisu ei muuttunut.

Ehkäisevään toimeentulotukeen oli budjetoitu 6 000 euroa ja todellinen käyttö vuonna 2007 oli 7 344 euroa, prosentuaalisesti 1,5 % myönnetyn toimeentulotuen määrästä. Valtakunnallinen tavoite on 3,3, %.

Yhteisesti johdettu palvelutuotanto on mahdollistanut yhteisten virkojen perustamisen. Sinällään uusia vakansseja lastensuojelutyöhön ei ole perustettu.

HYVIN SUJUVAA:

Sosiaalitoimessa lastensuojelutyö on entistä enemmän johdonmukaista. Uusi lastensuojelulaki ohjaa ja velvoittaa tietyt vaiheet määräajassa. Kirjallinen työ selkiyttää lapsen ja nuoren sekä perheen kanssa tehtävää yhteistyötä. Monien asiantuntemukseen perustuva (moniammatillinen) yhteistyön kulttuuri on olemassa ja hyvin kehittynyttä. Oppilashuoltotyö pääsääntöisesti sujuvaa. Lähimmät ja nopeimmat omat tukitoimet perheiden äkillisissä tilanteissa ovat sosiaalityöntekijällä perhetyö. Perheneuvolan kanssa on käynnistetty uudelleen yhteistyö, sillä uudet viranhaltijat osin molemmilla. Perheneuvolan ja sen viranhaltijoiden pysyvyydellä merkitystä psykososiaalisten palvelujen kehittymiselle kaupungissa. Lastensuojeluselvityksiä on tehty viimeisen vuoden 2008 ajalla runsaasti. Kun selvitykset tuovat esille palvelujen tarpeita, tukitoimia tarvitaan paljon ja tukitoimien valikkoa lisää. Avohuollon tukitoimien lisääminen voi vähentää sijoitusten määrää, mutta samalla se voi lisätä huostaanottojen määrää kun lastensuojelullisia toimenpiteitä vaativia tilanteita tulee enemmän esille. Alueella olevien lastensuojelulaitosten palvelut laajentuneet ja äkillisissä tilanteissa lapsen tilanteen arviointiin on käytössä monialaista asiantuntemusta.

KEHITETTÄVÄÄ:

Riittävään lastensuojelulain mukaiseen kirjaamiseen ei ole aikaa. Dokumentointi on lisääntynyt lastensuojelussa huomattavasti 1.1.2008 alkaen ja vie työaikaa ja voimavaroja. Sosiaalityön ohjelmistojen keskeneräisyys ja notkeus ja loogisuus hidastaa työtä.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien palveluvalikko on liian ohut, tarvitaan lisää nuorisoikäisten tukihenkilöitä; tukihenkilöiden vetämiseen ammattilainen, tukiperheitä pikkulapsille lisää, lähin ja nopein tukitoimi perheiden äkillisissä tilanteissa on kotipalvelu, jota myös pitäisi olla tarjolla.

Lastensuojelulla ei ole aina keinoja, joita voi olla lapsen ja perheen kanssa muutoin toimivilla. Yhteistyötahojen keinot käytösongelmaisten kanssa tuntuvat vähäisiltä.

Koti, koulu, varhaiskasvatus ja vapaa-ajan ympäristöt, jotka ovat lapsen ja nuoren luonnollisia kehitysympäristöjä, voivat lisäämällä tietoa ja tukea pärjätä ongelmien kanssa entistä paremmin.

Yleensä sijoitus ei voi olla ratkaisu yksittäiseen ongelmaan. Perheen tukeminen on ensisijaista ja sijaishuolto on viimesijaisin keino, johon tarvitaan laissa määritellyt perustelut.

Sosiaalitoimen ja eri toimijoiden yhteistyötä haittaa tietämättömyys toisen työstä. Selkeät polut eri ikäisille lapsille. Jos polut ovat selkeät, rajapinnat eri sektorien välillä hoituvat paremmin eikä uhkana katkoja avun saannissa. Lasten ja nuorten palvelujen hajanaisuus. Nuoren ja nuoren vanhempien ohjausmalli peruspalveluissa puuttuu. Vaara päällekkäisestä työstä. Kouluikäiset voivat ohjautua palveluihin sattumanvaraisesti.

Huoli nuorten tupakoinnista ja päihteidenkäytöstä ja mallista sopiminen yhteisesti ehkäisevää työtä painottamalla.

Vastuu alueen lastensuojelulaitosten valvonnasta yhdessä läänin kanssa vaatii suunnitelmallista työtä.

Kehittämistyössä tarvitaan seudullista/yhteistoiminta-aluetta lastensuojeluun.

Lastensuojelusuunnitelmassa voidaan ottaa kantaa painopistealueisiin eri vuosina. Lastensuojelussa palvelujen systemaattinen kehittäminen paikallisesti ohutta eikä ole suunniteltua resursseineen. Toimenpide-ehdotus: Lasten kehittämishankkeen hyvä kokemus seudun yhteisestä sosiaalityöntekijästä, joka täytettäisiin kuntien yhteisenä Ylä-Pirkanmaalla.

Lapset sijoittuvat isompina eikä pieninä. Suuntaus vielä kouluikäisissä.

Varauduttava suuntaukseen, että vauvoja ja alle kouluikäisiä.

Tarve lisätä perhesijoituksia. Tarvitaan lastensuojelun perhehoidon toimintaohje sijaisperheille perhehoitotyöhön ja työntekijöiden työn tueksi. Työssä tarvitaan sosiaalityöntekijän työpanosta nykyistä enemmän.

2.4. Lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä oleva palvelujärjestelmä

Neuvola

Päivähoito

Lapselle voidaan myöntää päivähoitopaikka myös lastensuojelullisin perustein. Perheen kanssa työskentelevä sosiaalityöntekijä ottaa yhteyttä päivähoidon ohjaajaan. Huoltaja/t, sosiaalityöntekijä ja päivähoidon ohjaaja laativat suunnitelman, jonka mukaan lapsen päivähoitoa toteutetaan. Lastensuojelullisin perustein myönnetty päivähoitopaikka voi olla huoltajille maksuton.

Päivähoidon käynnistyessä lapsen hoitopaikan hoitajista joku osallistuu päivähoitoasioiden osalta palaveriin, joita yhteistyötahot järjestävät. Lapsen jokapäiväisessä päivähoidossa lastensuojelullinen peruste ei tule näkyviin, vaan lapsi on yksi hoitolapsi muiden joukossa.

Koulut ja kouluttautuminen

Mänttä-Vilppulassa tarjoaa yleisesti ottaen hyvät koulutuspalvelut eri-ikäisille oppijoille lapsista nuoriin. Esi- ja perusopetuksen lisäksi omasta kaupungista saa myös toisen asteen koulusta.

Perusopetuksen henkilökuntaan kuuluu sivistysjohtajan ja toimistohenkilökunnan lisäksi kuusi (6) rehtoria, 75 opettajaa ja 27 koulunkäyntiavustajaa. Lukiossa toimii rehtorin lisäksi kymmenen (10) lehtoria ja pari tuntiopettajaa.

Peruskoulut ovat kaikki melko ajanmukaisessa kunnossa sen jälkeen kun Vilppulankosken koulun ja yhteiskoulun yhteiset teknisen työn tilat on saneerattu. Samalla saadaan asiamukaiset tilat kuvataiteen sekä fysiikan ja kemian opetukseen. Tietenkin pienempiä kehittämiskohteita kouluista löytyy kaiken aikaa, esim. Savosenmäen koulun piha odottaa liikuntaa edistäviä pihatelineitä ja salaojitusta, Kolhon koulu remontoitua tilaa iltapäivätoimintaan sekä opetustiloja eriyttävää opetusta varten ja Mäntän yläaste fysiikan ja kemian opetusvälineistöä.

Rakennemuutoksia on tehty viime vuosina siten, että pienet 1-2-luokkien oppilaat siirtyvät Mäntän koulukeskukseen Länsi-Koskelan koulusta. Nämä luokat kuuluvat hallinnollisesti kauempana sijaitsevaan Savosenmäen kouluun. Yläkoulun rehtoritilanne tulee aiheuttamaan keskustelua ja päätöksiä. Tuleeko kaupungissa olemaan yksi kahden yläkoulun yhteinen rehtori, yhtenäiskoulun rehtori Vilppulassa vai kaksi erillistä yläkoulun rehtoria, kuten nykysinkin. Vilppulan alueella olevan Pohjaslahden koulun kohtalo riippuu lasten lukumäärästä koulussa. Mikäli oppilasmäärä alenee alle 18 oppilaan, on koulun säilyminen epävarmaa.

Erytisoppilaiden ja moniongelmaisten lasten määrän kasvu tuo haastetta opetukseen. Mänttä-Vilppulan suuri lastensuojelulaitosten määrä, yhteensä 3, sekä lisäksi ammatillisten perhekotien eli sijaisperheiden määrä luovat oman lisänsä opetuksen järjestämiseen. Lastensuojelulaitoksiin sijoitetut lapset tarvitsevat koulussakin paljon tukea, usein enemmän kuin muut lapset keskimäärin. Koska resurssien määrä ei ole kasvanut samassa suhteessa kuin sijoituslasten määrä, ovat koulut joutuneet kehittämään opetusjärjestelyjään. Luonnollisesti erityislasten määrä on kasvattanut avustavan henkilökunnan määrää ja koulunkäyntiavustajat ovat tulleet kouluihin uutena kasvavana ammattiryhmänä viime vuosikymmeninä..

Peruskoulun oppilaan syrjäytymisriski korreloi voimakkaasti koulusta poissaolojen määrään. Vähenevä oppilasmäärä ei juurikaan anna mahdollisuutta lisätä henkilökuntaa, vaikkakin koulupudokkaat tarvitsevat lisäkäden ja lisähenkilön. Usein syrjäytymisvaarassa olevalla lapsella tai nuorella on huutava puute aikuisen tuesta.

Mänttä-Vilppulassa on suurin puute pätevistä erityisopettajista, kuten muuallakin Suomessa. Toisaalta huolta aiheuttaa varsinkin yläkoulun opettajille riittävän tuntimäärän saaminen vähenevän oppilasmäärän seurauksena. Yleisesti opettajien ammattitaito ja pätevyys ovat hyvällä tasolla kaupungissa. Täytyy vain pystyä huolehtimaan siitä, että näin on myös tulevaisuudessa.

Sivistystoimi on osaltaan ottanut kantaa henkilökunnan määrän lisäämiseen ehdottamalla nuoriso-ohjaajan ja koulukuraattorin toimien perustamista. Myös terveydenhoitopalvelujen määrää toivotaan lisättävän kouluihin. Nykyajan hektinen, kiireinen elämänrytmi sekä alati lisääntyvät työelämän vaatimukset vaikuttavat siihen, että perhe-elämään jää entistä vähemmän aikaa ja se taas näkyy koulussa oppilaiden lisääntyneenä henkisenä pahoinvointina.

Lukiokoulutuksen säilymistä omalla paikkakunnalla edistetään mm. yhteisellä lentopalloakatemia – hankkeella MSKK:n kanssa. Opinto-ohjelmaan voi yhdistää ammattikorkeakoulun, koulutuskeskuksen sekä musiikkiopiston opintoja urheiluvalmennuksen lisäksi. Mäntän lukion toimimista kehityksen veturina kuvaa mm. toimiminen OPH:n suullisen kielitaidon testauksen pilottihankkeessa.

Mänttä-Vilppulalle on tärkeää PIRAMK:n toimipisteen säilyminen Mäntässä. Tulevaisuus näyttää, vaikuttaako mahdollinen tuleva PIRAMK:n ja TAMK:n yhdistyminen positiivisesti vai negatiivisesti toimipisteen säilymiseen.

Seudulliset palvelut

Yhteistyö hallintokuntien välillä ja seututyö

Sosiaalitoimessa on seutukunnallisesti tehty seuraavia yhteisiä toimintastrategioita ja tuotettu palveluja yhteistoimintana.

Mäntän seudun terveydenhuoltoalue 2003- / Mäntän ja Vilppulan perusterveydenhuollon sekä Mäntän sairaalan uudelleen organisointi/pitkäaikaishoitovastuu sosiaalitoimella

Ylä-Pirkanmaan päihde- ja mielenterveystyön strategia 2004

Ylä-Pirkanmaan hyvinvointihanke 2005-2006

Ylä-Pirkanmaan seutupäihdetyö- hanke 2005-2007

Lasten ja nuorten mielenterveystyön kehittämishanke 2000- /nuorisopsykoterapeutin avovastaanotot 2006- (sivistys-, sosiaali- ja terveystoimi)

Ylä-Pirkanmaan lastensuojelun kehittämishanke 2007-2008

Ylä-Pirkanmaan sosiaalipäivystysrengas ja kriisiperheet 2007-2008

Pohjois-Pirkanmaan (Mänttä-Vilppula, Ruovesi ja Virrat) lastensuojelun asiantuntijaryhmä 2008- (lakisääteinen)

Seutupäihdetyö -hankkeessa kehitettiin jalkautuvan päihdetyön malli, missä seudullinen päihdetyöntekijä osallistui asiakastyön toteutukseen ja toimi päihdetyön asiantuntijana seudulla. Hankkeen aikana järjestettiin räätälöityä koulutusta eri henkilöstöryhmille ja luotiin kuntiin paikalliset päihdetyön toimintamallit. Tavoitteena on saada hyvät käytännöt jatkumaan.

Kunnat ovat puolustusvoimien kanssa mukana nuorten varusmiesten syrjäytymistä ehkäisevässä Aikalisä-toiminnassa vuodesta 2008 alkaen. Kunnat ovat nimenneet sosiaali -ja terveydenhuollosta Aikalisä- ohjaajat.

Kuntien nuorisotyöttömyys on huolestuttavan korkealla. Sosiaalihuolto pyrkii yhdessä työvoimahallinnon kanssa aktivoimaan perusteena laki kuntouttavasta työtoiminnasta vaikeasti työllistyviä ja nuoria työttömiä tai kouluttamattomia rakentamalla heille yksilöllisiä polkuja koulutukseen ja/tai työelämään. Mäntän kaupungilla toimii Työllisyyspolku –projekti vuosina 2007-

2009, jossa paikallisesti edistetään pitkäaikaistyöttömien ja alle 25-vuotiaiden työllistymistä välityömarkkinoille kuten yhdistyksiin ja järjestöihin. Ylä-Pirkanmaalla on toiminut NUOTTA-projekti vuosina 2005 – 2007. Kohderyhmänä ovat paitsi nuoret myös aikuiset alle 55-vuotiaat. Hankkeen tavoitteena on työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen sekä koulutuksen hankkiminen ja koulutusohjelman vahvistaminen. Projekti on saanut jatkorahoituksen, joka myönnetään vuosittain.

Sosiaalihuollon ja työvoimahallinnon sekä ammatillisen koulutuksen yhteistyöllä ovat Mänttä ja Vilppula saaneet ESR-rahoitteisen nuorten työpaja-hankkeen vuodelle 2008-2010. Projekti tukee nuorten työllistymistä ja vähentää koulutuksen keskeyttämistä. Hankkeen tavoite on vakiinnuttaa seudullinen monialainen työpajatoiminta. Mänttä ja Vilppula hakevat JOPO- joustava perusopetus - hankkeesta Opetusministeriöltä projektirahaa 8-9 lk lasten koulunkäynnin tukemiseksi vuodesta 2008 alkaen.

Mäntässä yhteistyö kulttuuritoimijoiden kanssa on käynnistymässä vuodesta 2008 lähtien kulttuuritoimen saatua rahoitusta Myrsky-hankkeesta Katveesta keskelle -projektiä varten. Hankkeella edistetään Mänttä-Vilppulassa nuorten itsensä tekemää omaehtoista kulttuuria. Hankkeella pyritään tavoittamaan myös syrjäytymisuhan alla olevia nuoria yhdessä sosiaalitoimen kanssa

3. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN STRATEGINEN SUUNTA, KESKEISET PAINOPISTEET, KEHITTÄMISEHDOTUKSET JA KONKREETTISET TOIMET

3.1. Päivähoito

Päivähoidossa tarjotaan mahdollisuus valita hoitopaikka päiväkodista, perhepäivähoidosta tai vuorohoidosta. Perhepäivähoidon ylläpitäminen, kehittäminen ja uusien hoitajien rekrytointi tarpeen mukaan on tärkeää, jotta vaihtoehtoja on tarjolla.

Tiivistä yhteistyötä perheiden kanssa ylläpidetään. Lapsen kasvun ja kehityksen edistymiseksi kasvatuskumppanuus on tärkeää.

Varhainen puuttuminen erilaisiin pulmatilanteisiin edistää lapsen hyvinvointia, kehitystä ja kasvua. Erityisen tuen tarpeisiin vastataan nopeasti.

Erityispalveluja, kuten puhe- ja toimintaterapiat sekä psykologin palvelut, tulee olla saatavilla paikallisella tasolla. Pienellä lapsella tulee olla oikeus saada kasvuun ja kehitystään tukevia palveluja silloin kun hän niitä tarvitsee.

Henkilöstön osaamista ja taitoja ylläpidetään mm. koulutusten avulla. Tuetaan ja tarjotaan mahdollisuuksia jatko- ja lisäopintoihin.

Selkeyttämällä lastentarhanopettajien määrä ryhmissä ja täyttämällä toimet vakinaisesti saadaan pysyvyyttä henkilöstöön. Työntekijöillä on mahdollisuus työnkiertoon eri toimipisteiden välillä. Kiertävän erityislastentarhanopettajan toimi täytetään v. 2009 aikana. Sijaisten saannin turvaamiseksi tulee päivähoitoon palkata vähintään kaksi vakinaista kiertävää lastenhoitajaa.

Yhteistyötä ylläpitämällä ja edelleen kehittämällä taataan oppimisen, kasvun ja kehityksen katkeamattomuus lapsen siirtyessä päivähoitopaikasta toiseen, esiopetukseen ja kouluun.

Päivähoidon tulee vastata yllättäväänkin hoidon tarpeeseen, joten henkilöstön määrä vaihtelee kysynnän mukaan. Määräaikaiksiakin työntekijöitä tarvitaan.

3.2. Koulut ja kouluttautuminen

Perusopetusta annetaan oppilaiden edellytykset huomioiden lähikoulussa tai erityisoppilaitoksissa yksittäisissä tapauksissa tehden yhteistyötä kaupungin kanssa.

Huolehditaan, että kaikki perusopetuksen oppilaat pääsevät jatkokoulutukseen.

Pysymistä koulutuksessa seurataan ja tukea annetaan niille, jotka keskeyttävät opintonsa. Henkilökohtainen opintopolku suunnitellaan yhteistyössä perusturvan kanssa Kaupunki osallistuu Mäntän Työpaja ja JOPO –hankkeisiin.

Sosiaalisen kasvatuksen osuutta koulussa lisätään tukioppilastoiminnan avulla.

Kasvatuksellista otetta painotetaan; keskusteluja oikeasta ja väärästä lisätään ja rikkomuksiin puututaan aina.

Vahvistetaan opettajien ohjaus- ja palautteenanto-osaamista.

Kehitetään oppilaiden osallistumistaitoja ja järjestetään tilaisuuksia väitellä, puolustaa omia mielipiteitä ja kuunnella toisia.

Kaupunkiin perustetaan koulukuraattorin toimi.

Koulupsykologipalveluiden riittävydestä huolehditaan.

Kouluterveydenhoitajan ja koululääkärin palvelut taataan kaikille oppilaille ja opiskelijoille.

Fyysisistä olosuhteista huolehditaan hyvin ja rakennusten kunto pidetään hyvänä.

Varhaiskasvatusta kytketään entistä selkeämmin perusopetukseen ja oppimisvaikeuksiin ym. ongelmiin puututaan mahdollisimman varhain.

Erityisopettajan palvelut tarjotaan myös esiopetukseen.

Opiskelijoita lukioon rekrytoidaan toisista kunnista.

Kaupunki vaikuttaa mahdollisimman paljon siihen, että PIRAMK:n Mäntän toimipiste säilyy maakunnallisena opiskelupaikkana.

Taloudelliset resurssit pysyvät samansuuntaisina kuin tähänkin asti.

Oppilasmäärän myötä arvioidaan henkilöstön määrää.

3.3. Nuorisotyö

1. Nuorisotoimen palvelukseen tulisi saada kolmas vakituinen työntekijä. Nuorisotilojen ohjaus- ja valvontatehtäviä tulisi jakaa vastuullisina esimerkiksi nuorisotyötä tekeville yhdistyksille ja urheiluseuroille, vastikkeena yhdistysten työtä tuettaisiin avustuksin.

2. Kolhon ja Vilppulan nuorisotilat ovat varsin käyttökelpoiset; Kolhon tilat pienehköt mutta monipuoliset ja Vilppulan Palis on tilava ja monipuolinen nuorisotalo. - Mäntän nuorisotila on hyvällä paikalla keskustassa mutta sijainti 'takapihalla' kellarissa ei ole eduksi nuorisotoiminnalle. - Olisiko mahdollista perustaa vapaa-aikatoimelle toinen toimintakeskus... vaikka vapautuviin koulutiloihin?

3.4. Kotipalvelu ja siihen rinnastettava ehkäisevä lastensuojelu

Ehkäisevän työn riittävydestä kaupunki huolehtii tarjoamalla lapsiperheille kodinhoitopalveluja. Kodinhoidon perhetyö tukee äkillistä ja lyhytaikaista tuen tarvetta lapsiperheissä.

Eri viranomaisten toimesta järjestetään ehkäisevää lastensuojelua. Ennalta ehkäisevän lastensuojelun järjestämistä koskevat säännökset velvoittavat kaikkia kunnan viranomaisia palveluita järjestettäessä. Ehkäisevässä lastensuojelussa korostuukin äitiys- ja lastenneuvolan, muun terveydenhuollon sekä lasten päivähoidon, lapsiperheiden kotipalvelu sekä koulun ja nuorisotyön rooli ja toiminnot. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on korostaa varhaisen puuttumisen merkitystä lapsen ja perheen tilanteen selvittelyssä sekä erityisen tuen järjestämistä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille heidän kasvatustehtävässään.

Ehkäisevän lastensuojelun järjestäminen ei edellytä että perhe tai lapsi olisi (lapsi- ja perhekohtaisen) lastensuojelun asiakkaana.

3.5. Perhetyö

Vähennetään lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta, kun havaitaan jo varhain lasten ja nuorten huolenpitoon ja kasvatukseen liittyvät ongelmatilanteet sekä tarjotaan jo peruspalveluissa perheille varhaista ehkäisevän lastensuojelun tukea niistä selviytymiseksi.

Tarjotaan lastensuojelun perhetyöllä tehostettua tukea lapsiperheille, mikä on lastensuojelun korjaavaa työtä avohuollossa.

Perheitä ohjataan ottamaan riittävästi vastuuta ja huolehtimaan itse lastensa hyvinvoinnista. Perhetyö tukee vanhemmuutta sekä lapsen kasvua ja kehitystä perheen omassa toimintaympäristössä.

3.6. Lastensuojelun sosiaalityö

Lastensuojelun sosiaalityön palvelut taataan lapsiperheille ja pitkäjänteinen työskentely eniten tukea tarvitseville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen.

Jokaiselle lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle nimetään hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä ja lapselle tehdään henkilökohtainen asiakassuunnitelma.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijällä on käytettävissä moniammatillista asiantuntemusta, jonka tuen kaupunki on järjestänyt seudullisesti Ylä-Pirkanmaan kuntien yhteissopimuksella. Asiantuntijaryhmä on pysyvä ja siihen osallistuu kuntien nimeämät eri toimialojen edustajat.

Kiireellinen lastensuojelu tarjotaan sosiaalipäivystyksenä tehden yhteistyötä naapurikuntien kanssa.

Lapsi otetaan huomioon myös aikuisille suunnatuissa palveluissa., erityisesti päihdehuolto- ja mielenterveyspalveluissa, vapausrangaistuksen aikana ja raskaana olevilla naisilla.

Toimitaan yhteistyössä ja vahvistetaan osaamista lähisuhdeväkivallan ehkäisyssä ja puuttumisessa.

Hyvänä käytäntönä toteutuu yhteistyö sosiaalityöntekijöiden kanssa ja matala kynnyks yhteistyöhön. Tästä esimerkkinä moniammatilliset alueelliset työpalaverit.

Lapsen ja perheen palveluverkosto kommunikoi keskenään Mänttä-Vilppulassa hyvin. Päivähoidon/esiopetuksen/koulun ja neuvolan/kouluterveydenhuollon välille on kehittynyt katkeamaton lapsen/oppilaan tietojen ja tuentarpeen siirtoketju, joka toimii hyvin. Kouluilla on panostettu aktiivisiin vanhempainryhmiin ja yhteistyöhön kodin ja koulun välillä.

Kaupunki osallistuu Intensiivisen nuoren tuen mallin kehittämiseen KASTE-osahankkeessa yhdessä 10 muun Pirkanmaan kunnan kanssa.

Mänttä-Vilppulassa ylläpidetään lastensuojelulain mukaisesti rekisteriä lastensuojeluilmoituksista, lastensuojelun asiakkaista sekä kunnan alueelle sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista.

4. LOPPUYHTEENVETO JA JATKOTOIMENPITEET LASTEN- JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN OSALTA

Työryhmä on sitouttamisen jälkeen syksyllä 2008 kokoontunut erilaisissa kokoonpanoissa prosessoiden eri hallintokuntien välisiä toimintamalleja.

Vaikka tässä prosessissa ei ollut vielä kaikkia lapsiperheiden kanssa toimivia tahoja mukana, työryhmä kiittää lasten eteen tehdystä monipuolisesta vapaaehtoistyöstä.

Sektoreiden edustajat kirjoittivat omasta toiminnastaan ja miettivät tämän hetken toimintojen hyviä ja huonoja puolia.

Tältä pohjalta työstettiin strategista suuntaa, kehittämissuunnitelmia ja konkreettisia toimia.

Tämä työ tullaan liittämään Mänttä Vilppula kuntastrategiaan, mutta luottamushenkilöille tehdään lyhyt versio tehdystä työstä. Tulevalle työryhmälle jää mietittäväksi ja tuotettavaksi mm. seuraavia asioita:

Vaikka pääasiallisesti lapsiperheet huolehtivat lastensa kasvatuksesta, niin riskitilanteissa ja lapsen syrjäytymisvaaran uhatessa työryhmä on valmistelussaan päätenyt esittämään seuraavaa.

Keskeisin kannanotto liittyy monialaisen (lapsiasianeuvosto) perustamiseen suunnitelman toteuttamista edistämään ja seuranta varten. Suunnitelmassa otetaan kantaa nimettäviin edustajiin sekä seurannan ja arvioinnin prosessiin aikatauluineen. Lapsiasianeuvosto raportoi vuosittain kaupunginhallitukselle ja tekee tarvittavat parantamishdotukset.

Tehtävät:

- Riskiolojen vähentäminen
- Lasten osallistumisen kehittäminen

- Kasvua edistävät asiat ja palvelut
- Kasvua tukevat palvelut ja toiminnot
- Kasvua korjaavat palvelut ja toiminnot
- Henkilöstön saatavuuden ja pysyvyyden varmistaminen sekä erityisosaamisen kehittäminen.
- Tutkimus- ja kehittämistehtävät, jotka edellyttävät usein ylikunnallisia rakenteita
- Palvelustrategiset kannanotot (miten palvelut tuotetaan)

Ryhmä voi tarvittaessa myös nimetä pienen rukkaryhmän, jonka erityisenä tehtävänä on eri toimialoilta tulevien tietojen pohjalta koota yhteenvetoreportit.

5. KEHITTÄMISEHDOTUKSET

TOIMIALA	KESKEISET PAINOPISTEALUEET	KEHITTÄMISEHDOTUKSET	KONKREETTISET TOIMET	VASTUUTAHO	AIKATAULU
Terveystoimi (m.l.) erityispalvelut	Neuvolajärjestelmässä vanhemmuuden ja perheen vuorovaikutustaitojen vahvistaminen. Erityispalveluissa lasten ja nuorten psykososiaalisten ongelmien nopea tunnistaminen ja interventio.	Lasten ja nuorten hyvinvointiin ja terveyteen paikallisesti liittyvien keskeisten riskitekijöiden tunnistaminen ja analysointi moniammatillisesti.	Eri viranomaistahojen kesken tehty, yhteisiin painopisteisiin keskittyvä konkreettinen toimintasuunnitelma, joka päivitetään säännöllisesti.	Terveystoimi ja Kaikki toimijat	Konkreettinen toimintasuunnitelma. Tarkistetaan vuosittain yhdessä.
Poliisi	Kouluyhteistyö Nuorten päihteiden käytön valvonta	Kouluyhteistyön lisääminen ja tehostaminen Näkyvän valvonnan lisääminen	Jokaiselle koululle nimetään koulupoliisi Valvontaiskuja viikonloppuillat		2009 2009
Päivähoito	Vaihtoehtojen tarjoaminen päivähoitossa Erityisen tuen tarjoaminen varhaisessa vaiheessa	Perhepäivähoidon ylläpitäminen Erityispalvelujen turvaaminen	Uusien perhepäivähoitajien rekrytointi Riittävästi puhe- ja toimintaterapia sekä psykologipalveluja lähialueille	Sosiaalilautakunta Sosiaalitoimi ja terveystoimi	Jatkuva Jatkuva
Koulutoimi	Päätötodistukset ja jatkokoulutuspaikka kaikille Koululaisten fyysinen ja psyykinen hyvinvointi	Syrjäytymisvaarassa olevia tuetaan entistä paremmin Henkilökunnan riittävä resurssointi.	Yksilöllinen tuki, Mäntän Työpaja, JOPO –hanke Koulukuraattori-, koulupsykologi- ja koululääkäripalvelut	Koulutoimi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa Koulutoimi, terveystoimija koulujen oppilas-huoltoryhmät	Jatkuvana lukuvuosittain Jatkuva

TOIMIALA	KESKEISET PAINO- PISTEALUEET	KEHITTÄMIS- EHDOTUKSET	KONKREETTISET TOIMET	VASTUUTAHO	AIKATAULU
Nuorisotoimi	Ohjattujen ja valvottujen vapaa-aikapalvelujen tarjoaminen kaikille kaupunkimme nuorille tasapuolisesti (Kolho-Pohjaslahti-Vilppula-Mänttä)	Kolmannen nuorisohjaajan palkkaaminen	Nuorisohjaajat hoitavat omaa erityis(osaamis) alaansa eri nuorisotiloissa (kerhot, teemaillat, leirit, tapahtumat, retket, neuvonta)	Nuorisotoimi yhteistyössä kaikkien tahojen kanssa	Syksy 2009
Seurakunta	Kouluikäisten henkinen tuki, jaksaminen ja arvokasvatus Eniten tukea tarvitsevien perheiden auttaminen	Yhteinen suunnittelu koulujen ja seurakunnan välillä, kuinka voidaan parhaiten auttaa Yhteistyöprojektit	* Koulupastoritoiminnan kehittäminen * 7. -luokkalaisten ryhmäyttäminen Vilppulan malli * Rippikoulujen suunnittelu yhdessä koulujen kanssa 1 krt/vuosi (ikäluokan opettajat ja luokanvalvojat) * Diakoninen perheleiri * Seurakunnan ja kaupungin lapsityössä toimivien yhteinen virkistyspäivä	Nuorisotyön vastuuryhmä (ja koulu.) Diakoniatyön vastuuryhmä (ja sosiaalitoimi) Lapsityönvastuuryhmä (sosiaalitoimi ja päivähoido)	Jatkuva Jatkuva

TOIMIALA	KESKEISET PAINO- PISTEALUEET	KEHITTÄMIS- EHDOTUKSET	KONKREETTISET TOIMET	VASTUUTAHO	AIKATAULU
Sosiaalitoimi	Ennaltaehkäisevä ja avohuoltopainotteinen työote lastensuojeluun	Lastensuojelun avohuollon tukitoimien kehittäminen ja lisääminen Sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten perhehoidon kehittäminen ja lisääminen	Lastensuojelun avohuolto: Perhetyön resurssointi mahdollistaa aiempaa paremmin lapsiperheiden tukemisen jatkossa ehkäisten sijaishuollon tarvetta Lastensuojelun sijaishuolto: Panostetaan perhehoitoon laitoshoidon sijaan ; yhtenäinen perhehoidon toimintaohje ja perhehoitajien rekrytoinnin tehostaminen	Sosiaalitoimi	Vuodesta 2009 jatkuen
Kaikki	Pätevän henkilöstön saaminen ja sitouttaminen seutukunnalle. Varhainen välittäminen (interventio)	Toimialojen yhteistyö Verkostoyhteistyömallin luominen ja vakiinnuttaminen	Yhteisrekrytointi, palkkaus, palvelut. Matalan kynnyksen yhdyshenkilöiden nimeäminen	Kaupunginvaltuusto ja eri toimialat. Kaikki toimialat	Jatkuva Käynnistetään heti

